«Το ζήτημα της συμπροσευχής μετά των ετεροδόξων κατά τους Ιερούς Κανόνες»: Σχολιασμός σε άρθρο του καθηγητού Βλασίου Φειδά (π. Αναστάσιος Γκοτσόπουλος, Εφημέριος Ι. Ν. Αγ. Νικολάου Πατρών)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 24 Ιουνίου, 2009

Δημοσιεύθηκε στό δελτίο ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ (τεύχ. 699/30.4.09, σ.σ. 11-33) ἄρθρο τοῦ Καθηγητοῦ Βλασίου Φειδᾶ μέ τίτλο *«τό ζήτημα τῆς συμπροσευχῆς μετά τῶν ἑτεροδόξων κατά τούς ἱερούς Κανόνες»****[1]*** (στό ἑξῆς: Φειδᾶς). Ὅπως ἀναφέρει ὁ συντάκτης, τό ἄρθρο αὐτό ἀποτελεῖ ἀπάντηση–γνωμοδότηση σέ ἐρώτημα πού τοῦ ἀπευθύνθηκε.

Ἡ δημοσίευση τόσο μεγάλης ἐργασίας (σελ. 23) στό ἐπίσημο δελτίο τοῦ Ὀρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (Σαμπεζύ Γενεύης) καί ἡ προσωπικότητα καί οἱ πολλές καί κρίσιμες ἰδιότητες τοῦ συντάκτου καταδεικνύουν τή σοβαρότητα τοῦ θέματος τῶν συμπροσευχῶν μέ ἑτεροδόξους στή σύγχρονη διορθόδοξη καί διαχριστιανική συνεργασία.

Στό ἄρθρο ὁ καθηγητής συμπεραίνει ὅτι ὄχι μόνο δέν ἀπαγορεύεται ἡ συμπροσευχή μέ τούς ἑτεροδόξους στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως, ἀλλά ἀντιθέτως οἱ Ἱ. Κανόνες ἐνθαρρύνουν τήν κοινή προσευχή μέ τίς ἄλλες ὁμολογίες, ἡ δέ κανονική ἀπαγόρευση περιορίζεται ἀποκλειστικά στή Θ. Λειτουργία.

Είναι όμως σωστό αυτό το συμπέρασμα;

Ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ κ. Φειδᾶ ἐντοπίζεται κυρίως στά ἑξῆς σημεῖα:

1. στήν *«ἀκριβῆ γραμματική ἑρμηνεία»* (Φειδᾶς, σ. 15) τῶν Κανόνων,

2. στήν *«συνεπῆ ἀναφορά τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τά συγκεκριμένα ἐκκλησιαστικά προβλήματα τῆς συγκεκριμένης ἐποχῆς»* καί εἰδικότερα *«εἰς τάς ἐπικινδύνους διά τήν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις τοῦ Δ΄ αἰῶνος»* (Φειδᾶς, σ. 15),

3. οἱ Ρωμαιοκαθολικοί καί οἱ Προτεστάντες δέν ἔχουν καταδικαστεῖ ὡς αἱρετικοί καί

4. οἱ συμπροσευχές εἶναι «ἀναπόφευκτος συνέπεια» τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως.

Α. Ποιά ἡ ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» ;

Δέν εἶναι ἀκριβές ὅτι «οἱ κανόνες συνδέουν πάντοτε τό "συνεύχεσθαι"

πρός πράξεις συλλειτουργίας ἤ συνιερουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά αἱρετικῶν».

Ὁ Καθηγητής Φειδᾶς ἐξετάζοντας τήν *«ἀκριβῆ γραμματική ἑρμηνεία»* τῶν Ἱερῶν Κανόνων συμπεραίνει ὅτι *«συνεπῶς, εἶναι εὐνόητον, ὅτι ὁ ΜΕ΄ καί οἱ λοιποί σχετικοί Ἀποστολικοί κανόνες συνδέουν **πάντοτε** τό "συνεύχεσθαι" πρός πράξεις συλλειτουργίας ἤ συνιερουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά αἱρετικῶν»* (Φειδᾶς, σ. 19) καί *«συνεπῶς, ἡ ἀληθής ἔννοια τῶν ἀνωτέρω κανόνων (πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς) ἀναφέρεται εἰς **μόνην** τήν εὔλογον καί αὐτονόητον ἀπαγόρευσιν τῆς συλλειτουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά τῶν ἑτεροδόξων καί ὄχι βεβαίως εἰς τήν συμμετοχήν αὐτῶν εἰς πᾶσαν ἄλλην προσευχήν»* (Φειδᾶς, σ. 20). Περιορίζει δηλαδή τήν ἔννοια τῆς συμπροσευχῆς ἀποκλειστικά καί μόνο στή Θ. Λειτουργία καί ὄχι σέ ἄλλη ἀκολουθία.

Εἶναι ἀσφαλῶς προδήλως ἀνακριβῆ τά συμπεράσματα αὐτά, διότι - ὅπως θά καταδειχθεῖ - ἡ ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» στούς Ἱ. Κανόνες εἶναι πολύ εὐρεία καί περιλαμβάνει ἀπό τήν ἁπλή προσευχή λαϊκῶν ἐκτός ναοῦ, «ἐν οἴκῳ ἤ ἐν ἀγρῷ», μέχρι καί τήν ἐνώπιόν του θυσιαστηρίου τέλεση τῆς Θ. Λειτουργίας ἀπό κληρικούς. Μέ κανένα τρόπο δέν εἶναι δυνατόν νά περιορίζεται μόνο στή συμμετοχή κληρικῶν στή Θ. Λειτουργία:

1. Ἡ ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» στή θύραθεν καί πατερική γραμματεία.

Στήν ἀρχαία ἑλληνική γραμματεία, κατά τόν Ἰω. Σταματάκο, «συνεύχομαι» σημαίνει «εὔχομαι (προσεύχομαι) ἀπό κοινοῦ μετά τινός, ἑνώνω τάς εὐχάς μου μέ τάς δικάς του»[2]. Στήν Πατερική γραμματεία, σύμφωνα μέ τόν G.W.H.Lampe[3] «συμπροσεύχομαι» σημαίνει "pray together, pray with", ἐνῶ τό «συνεύχομαι» σημαίνει α) «pray with, pray together» (=προσεύχομαι μαζί) καί β) "wish one well" (=εὔχομαι νά εἶναι καλά).

Στήν Καινή Διαθήκη ἀπαντᾶται μόνο τό ρῆμα «εὔχεσθαι»[4], ὅπου σέ καμία περίπτωση δέν ὑπονοεῖται ἡ τέλεση Θ. Λειτουργίας, ἀλλά μόνο προσευχῆς ἤ ἁπλῆς εὐχῆς. Παρόμοιες εἶναι καί οἱ ἀναφορές στή μετάφραση τῶν Ο΄ στήν Π. Δ.

Κατά συνέπεια, δέν βρίσκει ἔρεισμα οὔτε στήν Ἁγ. Γραφή, οὔτε στήν πατερική ἤ θύραθεν γραμματολογία ἡ ἑρμηνεία ὅτι «συνεύχομαι» ἤ «συμπροσεύχομαι» σημαίνει ἀποκλειστικά τή συμμετοχή ὄχι σέ ἁπλή κοινή προσευχή, ἀλλά στήν τέλεση Θ. Εὐχαριστίας.

2. Ἡ ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» στούς Ἱερούς Κανόνες.

Εἶναι προφανές ὅτι ὅταν οἱ συντάκτες τῶν Ἱερῶν Κανόνων θέλουν νά διευρύνουν ἤ νά περιορίσουν τήν ἔννοια ἑνός ὅρου, ἤ νά δώσουν διαφορετικό νόημα, ἀπό ὅτι ἡ συνήθης ἔννοιά του στή βιβλική καί πατερική γραμματεία ὀφείλουν νά τό προσδιορίσουν ἐπακριβῶς. Κάτι τέτοιο δέ συμβαίνει μέ τόν ὅρο «συνεύχεσθαι» καί τούς συναφείς. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ὁ Θ΄ Κανόνας τοῦ Ἁγ. Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας ὁ ὁποῖος περιορίζει τήν ἔννοια τοῦ «εὔχεσθαι» καί «εὐχή» μόνο στήν Ἁγ. Ἀναφορά τῆς Θ. Λειτουργίας λέγοντας: «Εἰ ὀφείλει Κληρικός εὔχεσθαι ... ἤ ... ὁπόταν ποιῆ τήν εὐχήν, ἤγουν τήν προσφοράν». Τό «ἤγουν» προσδιορίζει ἐπακριβῶς τή βούληση τοῦ συντάκτου ὅταν ὁμιλεῖ περί τοῦ «εὔχεσθα» καί «εὐχή». Ἐάν «εὔχεσθα» καί «εὐχή» ἐννοεῖτο πάντοτε ἡ Θ. Λειτουργία, δέν χρειαζόταν διευκρίνιση.

Στούς περισσότερους ἀπό τούς Ἱ. Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς δέν προσδιορίζεται ὅτι ἡ ἀπαγόρευση ἀφορᾶ μόνο κληρικούς. Σέ ὁρισμένους μάλιστα ρητῶς προβλέπονται ἐπιτίμια γιά τούς λαϊκούς πού παραβαίνουν τήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς. Κατά συνέπεια, «συνεύχεσθαι» σημαίνει καί τήν ἁπλή προσευχή, διότι ἀσφαλῶς οἱ λαϊκοί μποροῦν μόνο νά συμπροσεύχονται καί ὄχι νά συλλειτουργοῦν.

Ἰδιαίτερα σημαντικός γιά τήν κατανόηση τοῦ ποιά προσευχή μέ αἱρετικούς ἀπαγορεύεται εἶναι ὁ **ΞΕ΄** (ἤ **ΞΔ΄** κατά Ράλλη-Ποτλῆ (στό ἑξῆς : Ρ-Π.) **Κανόνας τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων**: «**Εἴ τις κληρικός, ἤ λαϊκός εἰσέλθοι εἰς συναγωγήν Ἰουδαίων, ἤ αἱρετικῶν προσεύξασθαι**, καί καθαιρείσθω, καί ἀφοριζέσθω». Δυστυχῶς αὐτός ὁ σημαντικός κανόνας διέλαθε (;) τῆς προσοχῆς τοῦ καθηγητοῦ καί δέν τόν ἀναλύει στό ἄρθρο! Καί μόνο αὐτός ὁ Κανόνας καταρρίπτει τόν ἐσφαλμένο ἰσχυρισμό τοῦ ἀρθρογράφου ὅτι «οἱ σχετικοί Ἀποστολικοί κανόνες συνδέουν πάντοτε τό “συνεύχεσθαι” πρός πράξεις συλλειτουργίας ἤ συνιερουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά αἱρετικῶν» (Φειδᾶς, σ. 19) καί «συνεπῶς, ἡ ἀληθής ἔννοια τῶν ἀνωτέρω Κανόνων (πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς) ἀναφέρεται εἰς μόνην τήν εὔλογον καί αὐτονόητον ἀπαγόρευσιν τῆς συλλειτουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά τῶν ἑτεροδόξων καί ὄχι βεβαίως εἰς τήν συμμετοχήν αὐτῶν εἰς πάσαν ἄλλην προσευχήν» (Φειδᾶς, σ. 20). Ὅταν ὁ ΞΕ΄ Ἀποστολικός ἀπαγορεύει τό «εἰσέλθοι ... προσεύξασθαι» ἀσφαλῶς καί δέν ἐννοεῖ τό συλλείτουργο, διότι δέν νοεῖται κοινή θ. Λειτουργία μέ Ἰουδαίους στή συναγωγή τους!

Τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ τόν **ΛΖ΄ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ: «ὅτι οὐ δεῖ παρά τῶν Ἰουδαίων ἤ αἱρετικῶν** τά πεμπόμενα ἑορταστικά λαμβάνειν**, μηδέ συνεορτάζειν αὐτοῖς».** Καί αὐτός δέ μνημονεύεται καθόλου στό ἄρθρο. Εἶναι πρόδηλο ὅτι στό «συνεορτάζειν» ἐμπερικλείεται κάθε λατρευτική ἀκολουθία καί τελετή – ἀσφαλῶς καί ἡ Θ. Λειτουργία, ἀλλά ὄχι μόνο αὐτή – πρός τιμήν προσώπου ἤ γεγονότος τό ὁποῖο ἑορτάζεται ἀπό τούς Ἰουδαίους ἤ αἱρετικούς. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι οἱ ἑορτές τῶν Ἰουδαίων καί αἱρετικῶν ἀντιμετωπίζονται μέ ἐνιαία ἀπαγόρευση.

Ἐπίσης σαφής εἶναι καί ὁ **Β΄ Κανόνας τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ** (καί αὐτός δέν ἀναφέρεται στό ἄρθρο): «**μή ἐξεῖναι δέ κοινωνεῖν τοῖς ἀκοινωνήτοις, μηδέ κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι τοῖς μή τῇ ἐκκλησίᾳ συνευχομένοις**». Προφανῶς τό «κοινωνεῖν» ἀναφέρεται στή Θ. Εὐχαριστία καί ἀντιδιαστέλλεται πρός τό «κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι», ὅπου ὑπονοεῖ τήν ἁπλή προσευχή. Μέ τό «κατ' οἴκους συνελθόντας συνεύχεσθαι» δέν νοεῖται τέλεση Θ. Λειτουργίας, ἀφ' ἑνός μέν διότι τέλεση Θ. Λειτουργίας, χωρίς νά εἶναι ἀνάγκη, ἐν οἴκῳ ἀπαγορεύεται σύμφωνα μέ τόν Κανόνα ΝΗ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου, καί ἀφ' ἑτέρου διότι δέν θά εἶχε νόημα στόν ἴδιο Κανόνα ἡ ἐπανάληψη ἀπαγορεύσεως τελέσεως Θ. Λειτουργίας.

Σύμφωνα μέ τόν **Ι΄ Κανόνα τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων** "εἴ τις ἀκοινωνήτῳ, **κἂν ἐν οἴκῳ συνεύξηται**, οὗτος ἀφοριζέσθω". Ὅταν ὁ Κανόνας **ἐπιβάλλει ἀφορισμό σέ ὅποιον «κἄν ἐν οἴκῳ συνεύξηται»** μέ ἀκοινώνητον (αἱρετικό ἤ ἀφορισμένο), προφανῶς ἐννοεῖ τήν ἁπλή συμπροσευχή καί ὄχι τήν τέλεση Θ. Λειτουργίας, διότι, ὅπως ἐλέγχθη ἤδη, χωρίς νά ὑπάρχει ἀνάγκη, τέλεση Θ. Λειτουργίας «ἐν οἴκῳ» ἀπαγορεύεται αὐστηρά. Ἐπί πλέον δέ, καί ἡ ἴδια ἡ δομή τοῦ κειμένου ὑπονοεῖ ὅτι δέν πρόκειται γιά τήν εὐχαριστηριακή σύναξη, ἀλλά γιά ἁπλή κατ' ἰδίαν προσευχή. Ἄρα, μέ τό "κἄν ἐν οἴκῳ συνεύξηται" ἐννοεῖ ὁποιαδήποτε ἁπλή συμπροσευχή· ὁ παραβαίνων αὐτόν τόν Κανόνα «ἀφοριζέσθω»!

Εἶναι ἀπαραίτητο νά σταθοῦμε στήν ἑρμηνεία πού δίνει ὁ καθηγητής στόν Θ' Κανόνα τοῦ Ἁγ. Τιμοθέου Ἀλεξανδρείας, ὅπου, ἐσφαλμένως, συμπεραίνει ὅτι *«ἑπομένως οἱ ἀρειανοί ἤ ἄλλοι αἱρετικοί δύνανται νά παρίστανται εἰς τήν ὑπό ὀρθοδόξου κληρικοῦ τελουμένην ὀρθόδοξον θείαν λειτουργίαν τουλάχιστον "μέχρι τοῦ ἀσπασμοῦ"»* (Φειδᾶς, σ. 20) καί *«ὅθεν ... εἰς "οὐδέν βλάπτει" ὁ συνεκκλησιασμός ὀρθοδόξων καί αἱρετικῶν κατά τήν θείαν λειτουργίαν»* (Φειδᾶς, σ. 21). Ὅμως κάτι τέτοιο δέν προκύπτει καθόλου ἀπό τό κείμενο τοῦ Κανόνος: «**Ἐρώτησις**: Εἰ ὀφείλει Κληρικός εὔχεσθαι, παρόντων Ἀρειανῶν, ἤ ἄλλων αἱρετικῶν, ἤ οὐδέν αὐτόν βλάπτει, ὁπόταν αὐτός ποιῇ τήν εὐχήν, ἤγουν τήν προσφοράν; **Ἀπόκρισις**: Ἐν τῇ θείᾳ ἀναφορᾷ ὁ Διάκονος προσφωνεῖ πρό τοῦ ἀσπασμοῦ: "Οἱ ἀκοινώνητοι περιπατήσατε". Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν παρεῖναι, εἰ μή ἄν ἐπαγγέλλωνται μετανοεῖν καί ἐκφεύγειν τήν αἵρεσιν». Ἐρωτᾶται δηλ. ὁ Ἁγ.

Τιμόθεος ἐάν κατά τήν ὥρα τῆς Ἁγ. Ἀναφορᾶς σέ Θ. Λειτουργία πού τελεῖ Ὀρθόδοξος κληρικός ἐπιτρέπεται νά εἶναι παρόντες ἀρειανοί ἤ ἄλλοι αἱρετικοί. Εἶναι προφανές ἀπό τή δομή τῆς ἐρωτήσεως ὅτι τό «εὔχεσθαι» τοῦ πρώτου σκέλους ἐπεξηγεῖται στό δεύτερο μέρος τῆς ἐρωτήσεως μέ τή φράση «ὅταν αὐτός ποιῇ τήν εὐχήν, ἤγουν τήν προσφοράν». Ἀπό τό κείμενο προκύπτει σαφῶς ὅτι τό ἐρώτημα ἀφορᾶ τήν ὕψιστη στιγμή τῆς Ἁγ. Ἀναφορᾶς καί ἀσφαλῶς δέν ὑπονοεῖται πουθενά στό ἐρώτημα διάκριση γιά δύο μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας. Ἡ Θ. Λειτουργία ἀντιμετωπίζεται ἐνιαία καί ὄχι ὡς δύο τμήματα. Τήν ἴδια ἄποψη περί ἐνιαίας ἀντιμετωπίσεως τῆς θ. Λειτουργίας ἐκφράζει καί ὁ Βαλσαμών: «ἡ ἐρώτησις περί κληρικοῦ, εἰ ὀφείλει εὔχεσθαι παρόντων αἱρετικῶν, ἤγουν προσφέρειν τήν ἀναίμακτον θυσίαν» (Ρ-Π., δ, 336), καί κατά τόν ἴδιο τρόπο προσεγγίζει καί ὁ Ἁγ. Νικόδημος Ἁγιορείτης τό ἐρώτημα «ἐρωτήθη ὁ Πατήρ οὗτος, ἄν πρέπει ὁ Ἱερεύς νά προσφέρει ἀναίμακτον ἱερουργίαν, ὅταν εἶναι παρόντες ἀρειανοί καί ἁπλῶς αἱρετικοί», ὁμοίως καί ὁ Βλάσταρης δέν κάνει διάκριση στά μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας (Ρ-Π., στ, 73). Ἄλλωστε καί στήν ἀπάντησή του ὁ Ἁγ. Τιμόθεος δέν ἀναφέρεται σέ διαφοροποιημένη συμπεριφορά ἔναντι τῶν αἱρετικῶν στά δύο μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας. Ἐάν ἐννοοῦσε κάτι τέτοιο θά ἔπρεπε νά τό δηλώσει ρητῶς. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Ἀλεξανδρείας εἶναι ἁπλή, σαφής καί ἐνιαία: «οὐκ ὀφείλουσι παρεῖναι» παρά μόνο ἐάν «ἐπαγγέλλωνται» (δηλ. νά ἔχουν ὑποσχεθεῖ) ὅτι θά μετανοήσουν καί νά φύγουν ἀπό τήν αἵρεση». **Πουθενά δε λέει ὅτι στό πρῶτο μέρος τῆς Θ. Λειτουργίας μποροῦν νά παρίστανται καί στό δεύτερο ἀπαγορεύεται. Κάτι τέτοιο δέν μπορεῖ νά δικαιολογηθεῖ ἀπό τό κείμενο τοῦ Ἁγ. Τιμοθέου, οὔτε ἀπό τούς ἑρμηνευτές του**. Ἐπί πλέον δέ καί ὁ κ. Φειδᾶς μνημονεύοντας τόν Βαλσαμώνα λέει: *«ἑπομένως ὁ κανών (ὁ Στ΄ Λαοδικείας) ἀπαγορεύει τόν συνεκκλησιασμόν τῶν ἐπιμενόντων εἰς τήν αἵρεσιν αἱρετικῶν μετά τῶν ὀρθοδόξων κατά τήν τέλεσιν τῆς Θ. Λειτουργίας»* (Φειδᾶς, σ. 19), χωρίς νά διακρίνει τά μέρη τῆς Θ. Λειτουργίας, κατά τά ὁποία στό μέν πρῶτο – τάχα – ἐπιτρέπεται ἡ παρουσία τους καί στό δεύτερο ἀπαγορεύεται.

Εἶναι ἄξιο ἐπισημάνσεως ὅτι καί ὁ ἴδιος ὁ καθηγητής ἐπεξηγώντας τό σχόλιο τοῦ Βαλσαμῶνος στόν ΜΕ΄ Ἀποστολικό ἀναγνωρίζει ὅτι **μέ τή φράση «συνευξάμενος» ὁ Κανόνας ὑπονοεῖ τή «συμμετοχή σέ προσευχή» σέ ἀντιδιαστολή μέ τή «συλλειτουργία»:** *«Ἐνταῦθα μή εἴπῃς ἐν ναῷ τόν ἐπίσκοπον καί τούς λοιπούς συνεύξασθαι μετά αἱρετικῶν (=**συλλειτουργία**), οἱ τοιοῦτοι γάρ καθαιρεθήσονται… Ἀλλ' ἐκλαβοῦ τό συνεύξασθαι εἰς τό ἁπλῶς κοινωνῆσαι καί ἡμερώτερον διατεθῆναι ἐπί τή εὐχῇ τοῦ αἱρετικοῦ (=**συμμετοχή εἰς τήν προσευχήν**)»* (Φειδᾶς, σ. 17).

Τέλος, ὁ κ. Φειδᾶς συνομολογεῖ ὀρθῶς ὅτι γιά τήν περίπτωση τῆς ἁπλῆς συμπροσευχῆς μέ αἱρετικό καί ὄχι τῆς συλλειτουργίας, προβλέπεται στόν ΜΕ΄ Ἀποστολικό Κανόνα ἡ ποινή τοῦ ἀφορισμοῦ: ***«συνεπῶς, τό ρῆμα "συνεύχεσθαι" ἀναφέρεται εἰς δύο διαφορετικάς περιπτώσεις, ἤτοι***

εἰς ἁπλήν συμπροσευχήν καί εἰς τήν συλλειτουργίαν, διό καί εἰς τήν δευτέραν περίπτωσιν ἡ προτεινόμενη ποινή τῆς καθαιρέσεως εἶναι σαφῶς βαρυτέρα», **ἐνῶ στήν πρώτη περίπτωση τῆς *«ἁπλῆς συμπροσευχῆς»* προβλέπεται ἡ ποινή μόνο τοῦ ἀφορισμοῦ (Φειδᾶς, σ. 17).** Παρόλα αὐτά στή συνέχεια τήν ἐπί ποινῇ ἀφορισμοῦ ἀπαγόρευση τοῦ Κανόνος δέν τήν θεωρεῖ ἄξια σημασίας. Τήν ἀντιπαρέρχεται διά τῆς σιωπῆς ...

3. Ὅλοι οἱ ἔγκριτοι σχολιαστές τῶν Ἱ. Κανόνων χρησιμοποιοῦν τό «συνεύχεσθαι» ἤ «προσεύξασθαι μετά τινός» πρωτίστως μέ τήν ἔννοια τῆς ἁπλῆς συμπροσευχῆς καί σπανιότερα μέ τήν ἔννοια τοῦ συλλειτουργεῖν. Ἐνδεικτικά:

1. Βαλσαμών *[«ἔγκριτος κανονολόγος»* (κατά τόν κ. Φειδᾶ, σ. 17) καί τῶν «Ἱερῶν Κανόνων διασημότατος ἐξηγητής» (κατά τῶν Κων/ίνο Οἰκονόμο)]. Σημειώνεται ὅτι ὁ ἴδιος ὁ καθηγητής προσμαρτυρεῖ ὅτι *«ὁ ἔγκριτος κανονολόγος Θεόδωρος Βαλσαμών εἰς τόν σχολιασμόν του (ΜΕ΄ Ἀποστολικοῦ) κανόνος ... παρατηρεῖ ὀρθῶς τήν πολλαπλήν χρῆσιν τοῦ ρήματος "συνεύχεσθαι", ἡ ὁποία δηλοῦται καί διά τῆς διαφορᾶς τῶν προβλεπομένων ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν»* (Φειδᾶς, σ. 17)! Ἐν τούτοις, ἀπορεῖ κανείς πῶς στά συμπεράσματα παραβλέπει τήν «ὀρθή παρατήρηση» τοῦ Βαλσαμῶνος καί περιορίζει ἐντελῶς ἀναιτιολόγητα τήν ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» μόνο στή Θ. Λειτουργία καί στό συλλειτουργεῖν!

Ἐπί πλέον κατά τόν Βαλσαμώνα :

· «ὁ ἀφωρισμένῳ συνευξάμενος ὁπουδήποτε ἀφορισθήσεται, κἂν ἐπίσκοπος ἐστι, κἂν λαϊκός ... εἰ τις οὖν μετ' αὐτοῦ συμψάλλῃ **ἐν οἴκῳ, ἤ ἐν ἀγρῷ**, οὐκ αἰτιαθήσεται· **ταυτόν γάρ ἐστι τό ἐν ἐκκλησίᾳ ἤ ἔξωθεν ταύτης συνεύξασθαι** μετά τοῦ ἀφωρισμένου· συνομιλεῖν δέ μετά τοῦ ἀφορισμένου οὐ κωλυώμεθα» (ἑρμηνεία στόν Ι΄ Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 14). Ὁ Βαλσαμών, εἶναι ἀπολύτως σαφής: τό ἀντικανονικῶς «συνεύξασθαι» διαπράττεται «ὁπουδήποτε», καί ἀπό ἐπίσκοπο καί ἀπό λαϊκό. Συνεπῶς δέν πρόκειται περί συλλειτουργίας. Καί ἁπλή συμψαλμωδία ὡς συμπροσευχή μπορεῖ νά τελεσθεῖ ἤ στό σπίτι, ἤ στήν ὕπαιθρο. Δέν ἔχει σημασία ἄν τελεῖται ἐνώπιον της ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος «ἐν ἐκκλησίᾳ», ἤ κατ' ἰδίαν «ἔξωθεν αὐτῆς». Εἶναι προφανές ὅτι ὁ Βαλσαμών δέν ἀναφέρεται ἀποκλειστικά σέ Θ. Λειτουργία καί συλλειτουργία, ἀλλά σέ ὁποιαδήποτε προσευχή.

· «Ἐνταῦθα (στόν ΜΕ΄ Κανόνα) μή εἴπης ἐν ναῷ τόν ἐπίσκοπον καί τούς λοιπούς συνεύξασθαι μετά αἱρετικῶν· οἱ τοιοῦτοι γάρ καθαιρεθήσονται κατά τόν ΜΣτ΄ κανόνα, καθώς καί ὁ ἐπιτρέψας αὐτοῖς ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαι τί· ἀλλ' ἐκλαβοῦ τό συνεύξασθαι εἰς τό ἁπλῶς κοινωνῆσαι, καί ἡμερώτερον διατεθῆναι ἐπί τῇ εὐχῇ τοῦ αἱρετικοῦ (κατά τόν Φειδᾶ: *«=συμμετοχή εἰς τήν προσευχήν»* (Φειδᾶς, σ. 17)» (Ρ-Π, β, 60). Μέ ἁπλά λόγια λέει ὁ Βαλσαμών: ὁ ΜΕ΄ Κανόνας δέν ἀφορᾶ στή περίπτωση

πού ἔχουμε συμπροσευχή στό Ναό ἐπισκόπου μέ αἱρετικούς. Αὐτή ἡ περίπτωση, δηλαδή ἡ ἐν τῷ ναῶ συμπροσευχή ἐπισκόπου καί αἱρετικῶν καί μάλιστα ἄν δοθεῖ ἄδεια στούς αἱρετικούς νά συμπεριφερθοῦν ὡς κληρικοί ἀντιμετωπίζεται ἀπό τόν ἑπόμενο ΜΣτ΄ Κανόνα πιό αὐστηρά μέ καθαίρεση. Ἐδῶ, στόν ΜΕ΄ Κανόνα, νά ἐκλάβεις τό «συνεύξασθαι» ὡς ἁπλή λατρευτική ἐπικοινωνία καί ἁπλή προσευχή, χωρίς νά ἔχουμε ἱεροπραξία ἀπό κληρικό· γι' αὐτό ἐδῶ ἔχουμε μόνο ἀφορισμό. Συνεπῶς, **κατά τό Βαλσαμῶνα, «συνεύξασθαι» σημαίνει τήν ἁπλή προσευχή ἀκόμα καί ἐκτός Ναοῦ, χωρίς ἱεροπραξία κληρικῶν, χωρίς τέλεση Θ. Λειτουργίας.**

· «Διά τοι τοῦτο (μνημονεύει τούς Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τήν συμπροσευχή μέ αἱρετικούς) καί ἡμεῖς ψηφιζόμεθα, μή μόνον ἀφορισμῷ καί καθαιρέσει καθυποβάλλεσθαι τούς λαϊκούς τε καί κληρικούς, συνευχομένους ἐν Ἐκκλησίᾳ ὀρθοδόξων ἤ αἱρετικῶν ἤ ὁπουδήποτε συνευχόμενος αὐτοῖς ἱερατικῶς ... κατά τήν τῶν ρηθέντων θείων κανόνων περίληψιν. Ἡ γάρ στενοχωρία τῶν τόπων, καί ὁ τῶν αἱρετικῶν πληθυσμός, τῆς ὀρθοδόξου πίστεως οὐ μετήμειψε τήν ἀκεραιότητα» (Ρ-Π., δ, 460). Ὑπόκεινται στό ἐπιτίμιο καί οἱ λαϊκοί ὅταν συνεύχονται· προφανῶς δέν συλλειτουργοῦν!

2. Ἅγ. Νικόδημος Ἁγιορείτης:

· «μέγα ἁμάρτημα λογιάζει ὁ παρών Κανών (ΞΕ΄ Ἀποστολικός) τό νά ἔμβη τινάς Χριστιανός μέσα εἰς **συναγωγήν Ἰουδαίων ἤ αἱρετικῶν διά νά προσευχηθῇ** ...πόσῳ μᾶλλον παρανομεῖ ὁ Χριστιανός ἐκεῖνος ὅπου **συμπροσεύχεται μέ τούς σταυρωτᾶς τοῦ Χριστοῦ**;» (ἑρμηνεία στόν ΞΕ΄ Ἀποστολικό, Πηδάλιον, σ. 84-85). Προφανῶς ἀναφέρεται σέ ἁπλή συμπροσευχή, διότι δέ νοεῖται Θ. Λειτουργία καί συλλείτουργο σέ ... ἑβραϊκή συναγωγή!

· «ὅποιος ἤθελε συμπροσευχηθεῖ μέ ἐκεῖνον ὅπου ἀφορίσθη ἀπό τήν ὁμήγυριν, καί τήν προσευχήν τῶν πιστῶν, **κἄν καί δέν ἤθελεν συμπροσευχηθῇ μέσα εἰς τήν ἐκκλησίαν, ἀλλά μέσα εἰς τόν οἶκον** ὁ τοιοῦτος ἤ ἱερωμένος εἶναι ἤ λαϊκός ἄς ἀφορίζεται» (ἑρμηνεία στόν Ι΄ Ἀποστολικό, Πηδάλιον, σ. 13). Αὐτός πού ἀποκόπτεται ἀπό τήν κοινή λατρεία, δέν εἶναι ἀποδεκτός οὔτε σέ κατ' ἰδίαν συμπροσευχή. Καί ἐδῶ δέν πρόκειται γιά Θ. Λειτουργία καί συλλείτουργο διότι ὁ λαϊκός δέν συλλειτουργεῖ.

· «ὁ παρών Κανών (ΜΕ΄ Ἀποστολικός) διορίζει ὅτι ὅποιος Ἐπίσκοπος, ἤ Πρεσβύτερος, ἤ Διάκονος ἤθελε **συμπροσευχηθῆ μονάχα, ἀλλ' ὄχι καί νά συλλειτουργήση μέ** αἱρετικούς ἄς ἀφορίζεται ... εἰ δέ καί ἐσυγχώρησεν εἰς τούς αἱρετικούς νά ἐνεργήσουν κανένα λειτούργημα ὡσάν κληρικοί, ἄς καθαιρῆται» (ἑρμηνεία στόν ΜΕ΄ Ἀποστολικό, Πηδάλιον, σ. 50-51). Καί ἐδῶ ἀντιδιαστέλλεται σαφέστατα ἡ συμπροσευχή ἀπό τή συλλειτουργία καί ὡς πρός τήν πράξη τοῦ

παραβάτου καί ὡς πρός τίς συνέπειες.

· στήν ἑρμηνεία τοῦ ΙΑ΄ Ἀποστολικοῦ δέχεται ο Ἁγ. Νικόδημος ὡς δυνατές καί τίς δύο ἔννοιες: ἤ ὅτι τό «συνεύξηται λαμβάνεται ἀντί τοῦ συλλειτουργήση» ἤ «δηλοί κατά τήν κυριολεξία του, τό νά συμπροσευχηθῆ» (ἑρμηνεία στόν ΙΑ΄ Ἀποστολικό, Πηδάλιον, σ. 14).

3. Ἀριστινός:

Ὁ καθηγητής στό ἄρθρο μνημονεύει μόνο μία φράση τοῦ Ἀριστηνοῦ («ὁ συνευχόμενος ἤτοι συλλειτουργῶν»), μέ τήν ὁποία ἐπεξηγεῖ τόν ΙΑ΄ Ἀποστολικό, ὅπου σαφῶς πρόκειται γιά συλλειτουργία κληρικοῦ μέ καθηρημένο κληρικό. Ἀσφαλῶς ὁ Ἀριστινός δέν ἀναφέρει ὅτι αὐτή ἡ ἑρμηνεία ἀφορᾶ ὅλους τούς Κανόνες, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό τά ἑπόμενα χωρία, ὅπου σαφῶς ἐπεκτείνει τήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς καί στήν ἁπλή προσευχή:

· «ὁ εἰσελθών εἰς **συναγωγήν Ἰουδαίων ἤ αἱρετικῶν καί προσευξάμενος μετ' αὐτῶν** ... ὁ δέ ἐν **οἴκω συνευξάμενος μόνον** αἱρετικοῖς ἐπίσκοπος, ἤ πρεσβύτερος, ἤ διάκονος ἀφορίζεται» (ἑρμηνεία στόν ΞΔ΄ Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 83). Καί ἐδῶ δέ νοεῖται τό συλλειτουργεῖν Ἰουδαίοις, ἤ συλλειτουργεῖν ἐν οἴκῳ· προφανῶς ἀφορᾶ σέ ἁπλή συμπροσευχή!

· «ὁ συνευχόμενος αἱρετικοῖς **ἐν ἐκκλησία, ἤ ἐν οἴκῳ**, ἀκοινώνητος ὡσαύτως ἔστω καί αὐτός» (ἑρμηνεία στόν Ι΄ Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 14). Ἡ «ἐν οἴκῳ» συμπροσευχή δέν μπορεῖ νά εἶναι συλλειτουργία.

· «ὁ δέ τόν εἰς ἐκκλησίαν μή συναγόμενον τοῖς πιστοῖς παραδεξάμενος, καί**κατ' οἴκους αὐτῷ** συνευξάμενος ἤ καί ἐν ἑτέρα ἐκκλησία τοῖς Κανόσιν ὑπεύθυνος ἔσται» (ἑρμηνεία στόν Β΄ Ἀντιοχείας, Ρ-Π., γ, 129).

· «ὁ **συνευξάμενος μόνον αἱρετικοῖς**, ἤ πρεσβύτερος, ἤ διάκονος, ἀφορίζεται· ὁ δέ ἐπιτρέψας αὐτοῖς **ἐνεργῆσαι τι, ὡς ἱερωμένοις** καί κληρικοῖς, καθαιρεῖται» (ἑρμηνεία στόν ΜΕ΄ Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 60-61). Ἀντιδιαστέλλεται τό «συνευξάμενος μόνον» ἀπό τό «ἐπιτρέψας ἐνεργῆσαι τί ὡς ἱερωμένοις ἤ κληρικοῖς». Κατά συνέπεια μέ τό «συνευξάμενος μόνον» ὁ Κανόνας ὑπονοεῖ τήν ἁπλή συμπροσευχή χωρίς ἱερατική πράξη καί ἐπιβάλλει ἀφορισμό. Ἄν ὑποννοεῖτο συλλείτουργο τότε θά εἴχαμε καθαίρεση, διότι θά ἐνέπιπτε στήν περίπτωση «ἐπιτρέψας ἐνεργῆσαι τι ὡς ἱερωμένοις ἤ κληρικοῖς».

4. Βλάσταρης:

· «αἱρετικῷ ἤ σχισματικῷ **ὅλως ἡμᾶς οὐκ ἐπιτρέπει συνεύχεσθαι**» (Ρ-Π., στ,

73). Τό «ὅλως», πού δέν ὑπάρχει στό κείμενο τοῦ Κανόνος, τοποθετήθηκε ἀπό τόν ἑρμηνευτή γιά νά καλύψει κάθε ἔννοια τοῦ «συνεύχεσθαι» καί γιά νά ἐπιτείνει τήν ἔννοια τῆς ἀπαγορεύσεως.

5. Ζωναρᾶς:

· «Μέγα ἁμάρτημα ὁ κανών (ΞΔ΄ Ἀποστολικός) τό Χριστιανόν εἰς **Ἰουδαίων συναγωγήν, ἤ αἱρετικῶν χάριν προσευχῆς εἰσιέναι** ... Χριστιανός **τοῖς τοῦ Χριστοῦ ἀναιρέταις συνευχόμενος** κριθείη παρανομῶν» (ἑρμηνεία στόν ΞΔ΄ Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 82). Ἀσφαλῶς δέ νοεῖται κοινή Θ. Λειτουργία μέ Ἰουδαίους !

· «εἰ τίς οὖν ἀκοινωνήτω ... συνεύξηται, κἄν **μή ἐν ἐκκλησίᾳ ἀλλ' ἐν οἴκῳ**, κἀκεῖνος ἀφορισθήσεται» (ἑρμηνεία στόν Ι΄ Ἀποστολικό, Ρ-Π., β, 14).

· «μήτε ἐν οἴκῳ τινάς **συνεύχεσθαι**, μήτε ἐν ἑτέρᾳ ἐκκλησίᾳ αὐτούς (τούς ἀκοινωνήτους) **ὑποδέχεσθαι**. Τούς δέ τοῖς τοιούτοις **συνευχομένους, ἤ ὑποδεχομένους αὐτούς εἰς ἐκκλησίας**, ἀκοινωνήτους κἀκείνους εἶναι ... τά αὐτά δέ καί ὁ Ι΄ καί ὁ ΙΑ΄ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων ἔφη καί ὁ ΛΓ΄ Κανών τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου φησίν, ὅτι οὐ δεῖ αἱρετικῷ ἤ σχισματικῷ συνεύχεσθαι» (ἑρμηνεία στό Β΄ Ἀντιοχείας, Ρ-Π., γ, 127). Ἐδῶ ὁ Ζωναρᾶς ἀντιδιαστέλλει τό «**ἐν οἴκῳ συνεύχεσθαι**» ἀπό τό «**ἐν ἐκκλησίᾳ ὑποδέχεσθαι**» τό μέν ὡς κατ' ἰδίαν ἁπλή συμπροσευχή, τό δέ ὡς ἔκφραση τῆς προσευχῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Ὅσοι λοιπόν «συνεύχονται ἤ ὑποδέχονται» ἀκοινωνήτους ἤ αἱρετικούς ἤ σχισματικούς «ἀκοινωνήτους κἀκείνους εἶναι».

4. Ὅλη ἡ ἐκκλησιαστική παράδοση μέχρι σήμερα θεωρεῖ ὅτι στούς ἐν λόγῳ Κανόνες περί ἀπαγορεύσεως τῆς συμπροσευχῆς ὑπάγεται καί ἡ ἁπλή συμπροσευχή σέ ὁποιαδήποτε ἀκολουθία ἤ τελετή καί ὄχι μόνο ἡ τέλεση Θ. Λειτουργίας καί τό συλλείτουργο. Ἐνδεικτικά ἀναφέρω:

α) Ἅγ. Νικηφόρος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ὁμολογητής:

· «Οὐ χρή τό καθόλου εἰς τοιαύτας ἐκκλησίας (πού ὑπάγονται σέ αἱρετικούς) εἰσιέναι, κατά τούς εἰρημένους τρόπους (**χάριν εὐχῆς καί ψαλμωδίας**) ... ἅμα γάρ τῷ εἰσαχθεῖναι τήν αἵρεσιν, ἀπέστη ὁ ἔφορος τῶν ἐκεῖσε Ἄγγελος, κατά τήν φωνήν τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καί κοινός οἶκος ὁ τοιοῦτος χρηματίζει ναός. καί, οὐ μή εἰσέλθω, φησίν, εἰς Ἐκκλησίαν πονηρευομένων. καί ὁ Ἀπόστολος, τίς συγκατάθεσις ναοῦ Θεοῦ μετά εἰδώλων;» (Ρ-Π., δ, 431δ)

β) Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανός Β' (1240):

· «Ὅθεν καί ἐπισκήπτομαι (παραγγέλλω) πάσι τοῖς λαϊκοῖς, ὅσοι τῆς Καθολικῆς

Ἐκκλησίας ἐστέ τέκνα γνήσια, **φεύγειν ὅλῳ ποδί ἀπό τῶν ὑποπεσόντων ἱερέων τῇ λατινικῇ ὑποταγῇ**· καί μηδέ εἰς ἐκκλησίαν τούτοις συνάγεσθε, μηδέ εὐλογίαν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν δέχεσθε τήν τυχοῦσαν. Κρεῖσσον γάρ ἐστίν ἐν τοῖς οἴκοις ὑμῶν τῷ Θεῷ προσεύχεσθε κατά μόνας ἤ ἐπ' Ἐκκλησίας συνάγεσθε μετά τῶν λατινοφρόνων»[5]. Ἂς σημειωθεῖ ὅτι ἐδῶ δέν ἀναφέρεται σέ Παπικούς, ἀλλά σέ Ὀρθοδόξους κληρικούς λατινόφρονες.

γ) Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος Ε΄ καί ἡ περί αὐτόν Πατριαρχική Σύνοδος (1749):

· «Ἐντελλόμεθα καί παραγγέλλομεν πατρικῶς καί πνευματικῶς ...εἰς τό ἑξῆς **μή τολμήσετε τό σύνολον νά συγκοινωνεῖτε** μετά τῶν αὐτόθι φρατόρων καί φραγκοπατέρων καί λοιπῶν Δυτικῶν, εἰς τά τε ἱερά τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας Μυστήρια καί εἰς τάς **λοιπάς ἐκκλησιαστικάς τελετάς, προσευχάς τε καί ἱερουργίας**, ἀλλά νά φυλάττετε ... τό **ἀκοινώνητον ὅλως μετ' ἐκείνων ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καί ἱερουργίαις**. Ἐάν δέ μετά τήν πατριαρχικήν καί συνοδικήν ἡμῶν ἐπιτίμησιν, πατρικήν τε καί πνευματικήν παραίνεσιν καί νουθεσίαν ταύτην, τολμήση τις ἀπό λόγου σας νά φανῇ ἀπειθής καί ἐνάντιος καί εἴτε τις ἐκ τῶν αὐτόθι ἱερέων τολμήσῃ καί φωραθῇ **συνευχόμενος τοῖς Λατίνοις** ἤ προσφοράς δεχόμενος ἐκείνων ἤ μνήμας ἄγων ὑπέρ αὐτῶν ... ὁ τοιοῦτος ἱερεύς θέλει καθυποβληθῇ τελείᾳ καθαιρέσει τῆς ἱερωσύνης αὐτοῦ»[6].

δ) Σύνοδος Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων (1848):

· «Ἀποφαίνεται πάλι σήμερα συνοδικῶς ... ὅτι (ὁ Παπισμός) εἶναι αἵρεση καί οἱ ὀπαδοί του αἱρετικοί... Ἐπίσης οἱ συνάξεις πού συγκροτοῦνται ἀπό αὐτούς εἶναι αἱρετικές καί **κάθε κοινωνία πνευματική τῶν Ὀρθοδόξων τέκνων ... μέ αὐτούς εἶναι ἀντικανονική,** ὅπως ὁρίζει ὁ ζ΄ κανόνας τῆς Γ΄ Οἰκ. Συνόδου»[7].

ε) π. Ἰουστίνος Πόποβιτς :

· «Ὁ **Ἱερός Κανών (Ι΄) τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων δέν προσδιορίζει ποία ἀκριβῶς προσευχή ἤ ἀκολουθία ἀπαγορεύεται, ἀλλά ἀπαγορεύει κάθε κοινήν μεθ' αἱρετικῶν προσευχήν, ἔστω καί κατ' ἰδίαν («συνευξάμενος»)**. Εἰς τάς οἰκουμενιστικάς κοινάς προσευχάς μήπως δέν γίνωνται καί ἀδρότερα καί εὐρύτερα τούτων; ... Μήπως ὅμως δέν συμβαίνει ... νά εὐλογοῦν αἱρετικοί ρωμαιοκαθολικοί ἐπίσκοποι καί ἱερεῖς, προτεστάνται πάστορες, ἀκόμη δέ καί γυναῖκες ;(!)»[8].

στ) Ἀθηναγόρας, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καί ἡ περί αὐτόν Πατριαρχική Σύνοδος (1952):

· «Δέον ἵνα οἱ Ὀρθόδοξοι κληρικοί ἀντιπρόσωποι ὦσιν ὅσῳ τό δυνατόν ἐφεκτικοί (=διστακτικοί) ἐν **ταῖς λατρευτικαῖς μετά τῶν ἑτεροδόξων συνάξεσιν**, ὡς **ἀντικειμέναις πρός τούς Ἱερούς Κανόνας** καί ἀμβλυνούσαις τήν ὁμολογιακήν εὐθιξίαν τῶν Ὀρθοδόξων, ἐπιδιώκοντες ἵνα τελῶσιν, εἰ δυνατόν, καθαρῶς ὀρθοδόξους ἀκολουθίας καί τελετάς, πρός ἐμφάνισιν οὕτω τῆς αἴγλης καί τοῦ μεγαλείου τῆς ὀρθοδόξου λατρείας πρό τῶν ὀμμάτων τῶν ἑτεροδόξων»[9]. «Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων»; Ἡ Πατριαρχική Σύνοδος τά λέει ὅλα! **Οὔτε γιά συλλείτουργα ὁμιλεῖ, οὔτε «διομολογιακές προσευχές» ἀνέχεται, ἀλλά διακηρύσσει ἀπερίφραστα ὅτι οἱ λατρευτικές συνάξεις μετά τῶν ἑτεροδόξων ἀντίκεινται στούς Ἱερούς Κανόνες** καί ἔχουν σοβαρές ποιμαντικές συνέπειες καί προτείνει τή διεξαγωγή «καθαρῶς ὀρθοδόξων ἀκολουθιῶν καί τελετῶν» μέ ποιμαντική-ἱεραποστολική προοπτική. Κυρίως ὅμως ἡ Πατριαρχική Σύνοδος ἀποσυνδέει τίς συμπροσευχές ἀπό τήν διεκκλησιαστική ἐπικοινωνία. Μπορεῖ νά ὑπάρχει διαχριστιανική συνεργασία χωρίς ὅμως συμπροσευχές !

ζ) Ἀκόμα καί ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος δέν ἀποδέχεται τήν καινοφανή ἑρμηνεία Φειδᾶ!

1. Στή διδακτορική του διατριβή ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀναφερόμενος στούς Ἱ. Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή σημειώνει ὅτι «δέν δύνανται νά ἐφαρμοσθοῦν σήμερον καί πρέπει νά τροποποιηθοῦν αἵ διατάξεις αἵ κανονίζουσαι τάς σχέσεις τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν πρός τούς ἑτεροδόξους καί ἑτεροθρήσκους. Δέν δύναται ἡ Ἐκκλησία νά ἔχῃ διατάξεις ἀπαγορευούσας τήν εἴσοδον εἰς τούς ναούς τῶν ἑτεροδόξων καί τήν μετ' αὐτῶν συμπροσευχήν καθ' ἥν στιγμήν αὕτη διά τῶν ἐκπροσώπων αὐτῆς προσεύχεται ἀπό κοινοῦ μετ' αὐτῶν»[10]. Παρόμοιες ἀπόψεις ἔχει διατυπώσει καί σέ ἄρθρο του μέ θέμα «The problem of Oikonomia today» στό περιοδικό Kanon 6(1983). Εἶναι ἀπολύτως σαφές ὅτι ὅταν ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης γράφει ὅτι «ἡ Ἐκκλησία ... διά τῶν ἐκπροσώπων αὐτῆς προσεύχεται ἀπό κοινοῦ μετ' αὐτῶν (τῶν αἱρετικῶν)» καί κατά συνέπεια «δέν δύνανται νά ἐφαρμοσθοῦν σήμερον καί πρέπει νά τροποποιηθοῦν αἵ διατάξεις» πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή, **ἀναφέρεται στίς ἁπλές συμπροσευχές καί λοιπές ἀκολουθίες πού διεξάγονται στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καί ἀσφαλῶς ὄχι σέ συλλείτουργο**. Δέν ἀποδέχεται ὁ Πατριάρχης τήν intercommunion! Συνεπῶς **γιά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη μας ὅταν οἱ Κανόνες ἀναφέρονται σέ συμπροσευχή ἐννοοῦν συμπροσευχή καί ὄχι συλλείτουργο !**

2. Ἐπί πλέον ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης Βαρθολομαῖος στήν ἀπό 3.7.1999 ἐπιστολή του πρός τήν Ἱερά Κοινότητα τοῦ Ἁγ. Ὄρους ἐπισημαίνει μεταξύ ἄλλων τά ἑξῆς: «Περί τῶν **συμπροσευχῶν μετά τῶν ἑτεροδόξων ὑπενθυμίζομεν ὑμῖν ὅτι ἤδη ἀπό τοῦ ἔτους 1952** τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον... φρονεῖ ὅτι "ἡ συμμετοχή τῶν Ὀρθοδόξων εἰς τήν παγχριστιανικήν κίνησιν δέον ἵνα γίγνηται ὑπό τούς ἀκολούθους

ὅρους: α)...β)... γ) Δέον ἵνα οἱ Ὀρθόδοξοι κληρικοί ἀντιπρόσωποι ὦσιν ὅσῳ τό δυνατόν ἐφεκτικοί (=διστακτικοί) **ἐν ταῖς λατρευτικαῖς μετά τῶν ἑτεροδόξων συνάξεσιν, ὡς ἀντικειμέναις πρός τούς Ἱερούς Κανόνας** καί ἀμβλυνούσαις τήν ὁμολογιακήν εὐθιξίαν τῶν Ὀρθοδόξων, ἐπιδιώκοντες ἵνα τελῶσιν, εἰ δυνατόν, καθαρῶς ὀρθοδόξους ἀκολουθίας καί τελετάς, πρός ἐμφάνισιν οὕτω τῆς αἴγλης καί τοῦ μεγαλείου τῆς ὀρθοδόξου λατρείας πρό τῶν ὀμμάτων τῶν ἑτεροδόξων". Συνεπῶς, εἶναι ἄδικον νά ἀποδίδονται εὐθῦναι εἰς τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον διά, τυχόν, **παραβιάσεις τῆς συστάσεως αὐτοῦ αὐτῆς ὑπό διαφόρων κληρικῶν** καί δή κατά τό πλεῖστον ἀνηκόντων εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας. Σημειωτέον ὅτι, ὡς γνωστόν κατά τήν Διορθόδοξον Συνάντησιν τῆς Θεσ/νίκης (29/4-2/5/1998) ἀπεφασίσθη, κατόπιν πρωτοβουλίας τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Πατριαρχείου, ... ὅπως οἱ Ὀρθόδοξοι Σύνεδροι, οἱ μέλλοντες νά συμμετάσχουν εἰς τήν ἐν Χαράρε Η΄ Γενικήν Συνέλευσιν τοῦ Π.Σ.Ε., **μή συμμετάσχουν εἰς οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καί ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς** διαρκούσης τῆς Συνελεύσεως, **τοῦτο δέ ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν τῆς ἰσχύος τῆς σταθερᾶς γραμμῆς της ὡς ἄνω Ἐγκυκλίου τοῦ 1952, ἡ ὁποία οὐδέποτε ἀνεκλήθη** , ἔστω καί ἄν, **ἄνευ συναινέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, παρεβιάσθη ἐνίοτε**, ἤ **ἠρμηνεύθη ἄλλοτε συσταλτικῶς ὡς ἀφορώσα μόνον εἰς τήν μή συμμετοχήν εἰς τήν ἐν στενῇ ἐννοίᾳ λατρείαν (Θείαν Λειτουργίαν).** Ὅσον ἀφορᾶ εἰς τήν συμπροσευχήν μετά τῶν ἑτεροθρήσκων, τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον θεωρεῖ αὐτονόητον τήν **κανονικήν ἀπαγόρευσιν αὐτῆς καί τήν ἀποχήν ἀπ' αὐτῆς** , χωρίς τοῦτο νά σημαίνῃ ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς συμπροσευχῆς συμπαρασύρει εἰς ἀπαγόρευσιν καί τόν διαθρησκειακόν διάλογον»[11].

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης συνομολογεῖ σαφέστατα ὅτι :

Α. Ἡ Πατριαρχική Ἐγκύκλιος τοῦ 1952 **ἀπαγορεύει τή συμμετοχή ὄχι μόνο στή Θ. Λειτουργία ἀλλά καί σέ κάθε μορφῆς προσευχή, πού διεξάγεται στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως** σέ «οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καί ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς».

Β. Ἡ ἀπόφαση τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς (Θεσσαλονίκη, 1998) γιά ἀπαγόρευση συμμετοχῆς σέ ὁποιασδήποτε μορφῆς συμπροσευχές («οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καί ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς») ἀποτελεῖ **ἐφαρμογή τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Ἀθηναγόρα τοῦ 1952,** ἤ ὅπως ἐπί λέξει ἀναφέρει ὁ Πατριάρχης, ἀποτελεῖ **«ἐκδήλωσιν τῆς ἰσχύος τῆς σταθερᾶς γραμμῆς τῆς ὡς ἄνω Ἐγκυκλίου τοῦ 1952**»,

Γ. Ὅλες αὐτές οἱ συμπροσευχές στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως - καί ὄχι μόνο ἡ Θ. Λειτουργία - **ἀπαγορεύονται «ὡς ἀντικείμεναι πρός τούς ἱερούς κανόνας** καί ἀμβλύνουσαι τήν ὁμολογιακήν εὐθυξίαν τῶν Ὀρθοδόξων».

Δ. Ἡ Πατριαρχική Ἐγκύκλιος τοῦ 1952 **ἰσχύει καί σήμερα,** γιατί οὐδέποτε ἀνακλήθηκε ἀπό τό Πατριαρχεῖο ἔστω καί ἄν κάποιοι «**ἄνευ συναινέσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου» τήν παραβιάζουν μερικές φορές ἤ τήν ἑρμηνεύουν συσταλτικά ὡς ἀφορώσα μόνο στή Θ. Λειτουργία**!!!

Ε. Οἱ **συμπροσευχές πού διεξάγονται εἶναι παραβιάσεις τῆς Πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου** γιά τίς ὁποῖες δέν εὐθύνεται τό Πατριαρχεῖο, διότι γίνονται ἀπό κληρικούς κατά τό πλεῖστον ἄλλων Ἐκκλησιῶν.

Στ. Στήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς ἐντάσσεται καί ἡ **συμπροσευχή μέ ἑτεροθρήσκους**, συνεπῶς οἱ Κανόνες δέν ἀναφέρονται μόνο σέ συμμετοχή σέ Θ. Λειτουργία.

Ζ. Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς συμπροσευχῆς δέ σημαίνει ὅτι συμπαρασύρει σέ ἀπαγόρευση καί τό διαθρησκειακό διάλογο.

Ἐκτός τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καί ἄλλοι σύγχρονοι θεολόγοι πού ἔχουν συμμετάσχει στό Θεολογικό Διάλογο καί ὁρισμένοι ἐξ' αὐτῶν μέ σημαντική συμβολή στήν Οἰκουμενική Κίνηση πού ἔχουν ἀσχοληθεῖ μέ τό θέμα τῆς κοινῆς προσευχῆς στά πλαίσια τῆς (Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας Στυλιανός, πρώην Θυατείρων Μεθόδιος, π. Θεόδ. Ζήσης, Ἰ. Καρμίρης, Κ. Σκουτέρης, Θ. Γιάγκου) δέν συμμερίζονται τήν καινοφανή ἑρμηνεία Φειδᾶ ὅτι ἡ συμπροσευχή τῶν Ἱ. Κανόνων ἀφορᾶ μόνο στή Θ. Λειτουργία.

η) Τέλος, σέ σύντομη ἐργασία μας μέ τίτλο «οὐ δεῖ αἱρετικοῖς ἤ σχισματικοῖς συνεύχεσθαι» (Πάτρα, 2008), παρατίθενται δεκάδες ἀπόψεις κληρικῶν (ἀνάμεσά τους τῶν τελευταίων Ἀρχιεπισκόπων Ἀθηνῶν), καθηγητῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, τοῦ Ἁγ. Ὄρους, συγχρόνων Πατερικῶν μορφῶν, Τοπικῶν Συνόδων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς, οἱ ὁποῖοι δέχονται ἀπερίφραστα ὅτι στήν κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς περιλαμβάνεται ὄχι μόνο ἡ συλλειτουργία ἤ ἡ συμμετοχή στή Θ. Λειτουργία, ἀλλά καί ἡ ἁπλή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς.

Συμπερασματικά: Εἶναι συνεπῶς ἀπολύτως ἐσφαλμένη ἡ ἄποψη τοῦ καθηγητοῦ Φειδᾶ ὅτι οἱ Ἱ. Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς σχετίζονται ἀποκλειστικά μέ τή Θ. Λειτουργία καί *«συνδέουν πάντοτε τό "συνεύχεσθαι" πρός πράξεις συλλειτουργίας ἤ συνιερουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά αἱρετικῶν»* (Φειδᾶς, σ. 19) καί *«συνεπῶς, ἡ ἀληθής ἔννοια τῶν ἀνωτέρω κανόνων (πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς) ἀναφέρεται εἰς μόνην τήν ... ἀπαγόρευσιν τῆς συλλειτουργίας ὀρθοδόξων κληρικῶν μετά τῶν ἑτεροδόξων καί ὄχι βεβαίως εἰς τήν συμμετοχήν αὐτῶν εἰς πᾶσαν ἄλλην προσευχήν»* (Φειδᾶς, σ. 20).

Κατά τήν πατερική γραμματεία, τίς κανονικές διατάξεις, τούς ἔγκριτους ἑρμηνευτές,

τήν ἐκκλησιαστική γραμματεία καί τή σύγχρονη θεολογική σκέψη, ἀκόμα καί κατ' αὐτόν τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο, ἡ κανονική ἀπαγόρευση συμπροσευχῆς δέν ἀφορᾶ μόνο στή Θ. Λειτουργία, ἀλλά σέ ὁποιαδήποτε ἐκκλησιαστική προσευχή, τελετή καί ἀκολουθία, ὁπουδήποτε καί ἄν διεξάγονται ἀκόμα καί στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως («οἰκουμενικάς λατρευτικάς συνάξεις, κοινάς προσευχάς, λατρείας καί ἄλλας θρησκευτικάς τελετάς» κατά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη).

Β. Οἱ Ἱ. Κανόνες ὡς δημιούργημα τοῦ δ΄ αἰῶνος!

Τό δεύτερο σημεῖο τῆς συλλογιστικῆς τοῦ καθηγητοῦ ἀφορᾶ στό χρόνο συντάξεως τῶν Ἱερῶν Κανόνων πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς καί κατ' ἐπέκταση καί στήν ἐφαρμογή τους. Κατά τόν καθηγητή γιά νά κατανοηθεῖ σωστά ἡ ἀληθής ἔννοια τοῦ Κανόνος πρέπει νά γίνει *«συνεπής ἀναφορά τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τά συγκεκριμένα ἐκκλησιαστικά προβλήματα τῆς συγκεκριμένης ἐποχῆς»* καί εἰδικότερα *«εἰς τάς ἐπικινδύνους διά τήν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις τοῦ Δ΄ αἰῶνος»* (Φειδᾶς, σ. 15). Μάλιστα ἀναφερόμενος στούς ΜΕ΄ Ἀποστολικό καί τούς Στ΄, Θ΄, ΛΑ΄, ΛΒ΄, ΛΓ΄ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου (δ΄αἰ.) σημειώνει ὅτι *«ἡ Ἐκκλησία ἐσχετικοποίησε πάντοτε τά ὅρια τῆς κανονικῆς ἀκριβείας τῶν ἀνωτέρω κανόνων εἰς τήν ἐκκλησιαστικήν πράξιν καί δέν ἀνενέωσε τό κύρος αὐτῶν διά τινός μεταγενεστέρου κανόνος»* (Φειδᾶς, σ. 20), ὑπονοώντας ὅτι ἡ ἀπαγόρευση αὐτή δέν ἔχει ἐφαρμογή πλέον, ἀφοῦ ἐξέλειπαν οἱ ἐπικίνδυνες καταστάσεις γιά τήν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας πού ὑπῆρξαν τόν δ΄ αἰ. ὅταν συνετάγησαν οἱ σχετικοί κανόνες.

Ὁ καθηγητής ἀναλύει διά μακρῶν τήν ἐκκλησιαστική κατάσταση τοῦ δ΄ αἰ. καί σέ αὐτή ἀποκλειστικά ἀποδίδει τήν αὐστηρότητα μέ τήν ὁποία οἱ Ἀποστολικοί καί λοιποί Κανόνες ἀντιμετωπίζουν τήν ἐν τῇ λατρείᾳ ἐπικοινωνία Ὀρθοδόξων καί αἱρετικῶν (Φειδᾶς, σ. 15-16, 26-27, 30-31). Εἶναι ὅμως ἔτσι τά πράγματα; Ἀσφαλῶς ὄχι, διότι δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ὅτι **ἡ αὐστηρή ἀπαγόρευση ἐπικοινωνίας μέ αἱρετικούς ἀνάγεται στά πρῶτα ἀποστολικά χρόνια.** Οἱ ἀναφορές στά κείμενα τῆς Κ.Δ. εἶναι σαφεῖς καί πιό ἀπόλυτες ἀπό ὅτι τῶν Ἱ. Κανόνων (Τίτ. 3, 10, 2 Ἰω. 10-11, Ματθ. 7, 15. Πράξ. 20, 29. Β΄ Κορ. 11, 13. 2 Πέτρ. 2, 1. 1 Ἰωάν. 4,1. 2 Ἰω. 7). Τό ἴδιο καί στούς Ἀποστολικούς Πατέρες καί στή συνέχεια μέ ὅλους τούς Πατέρες. Ποιά ὅμως ἡ διαφορά μέ τόν δ΄ αἰ ; Οἱ Κανόνες ὁρισμένων ἀπό τίς Τοπικές Συνόδους καί τά κείμενα Πατέρων τοῦ δ΄ αἰ. μέ τήν ἐπικύρωση ἀπό τίς Οἰκουμενικές Συνόδους ἀπέκτησαν αὐξημένο κύρος καί κυρίως ἐντάχθηκαν πλέον στό Κανονικό Δίκαιό της Ἐκκλησίας μας, γεγονός πού δέ συνέβη μέ παλαιότερες Συνόδους (ἐκτός τῆς ἐν Καρχηδόνι τοῦ 252 μΧ) ἤ ἄλλους παλαιότερους Πατέρες (ἐκτός Ἁγ. Διονυσίου καί Ἁγ. Γρηγορίου). Ἔτσι, τά παλαιότερα κείμενα, ἐπειδή δέν ἔχουν ἐνταχθεῖ στό κανονικό δίκαιο δέν εἶναι ἀντικείμενο μελέτης του · αὐτό ὅμως δε σημαίνει ὅτι δέν ὑπάρχουν καί ὅτι τό πρῶτον ἐμφανίζεται μόλις τόν δ΄ αἰ. ἡ Ἐκκλησία νά λέει ὄχι στήν ἐπικοινωνία μέ τούς αἱρετικούς! Συνεπῶς, **ἀπό τά πρῶτα χρόνια καί ὄχι**

ἀπό τόν δ΄ αἰ. ἡ Ἐκκλησία θέτει τίς αὐστηρές ἀπαγορεύσεις γιά τούς αἱρετικούς καί ἀμέσως μόλις ἀρχίζει νά διαμορφώνεται τό κανονικό της δίκαιο τίς ἐντάσσει σέ αὐτό καί ἀποκτοῦν ἔτσι καί κανονικό - οἰκουμενικό κύρος.

Ἀλλά καί στούς μετέπειτα αἰῶνες, ὅταν ἐξέλειπαν «*αἵ ἐπικίνδυναι διά τήν ἑνότητα τῆς Ἐκκλησίας καταστάσεις τοῦ Δ΄ αἰῶνος*» (Φειδᾶς, σ. 15) ἡ Ἐκκλησία ὄχι μόνο δέν κατήργησε τούς Ἱ. Κανόνες αὐτούς ὡς περιττούς πλέον, ἀλλά τούς διατήρησε καί τούς προσέδωσε καί οἰκουμενικό κύρος. Τί ἄλλο σημαίνει ἡ ἐπικύρωσή τους χωρίς καμία τροποποίηση ἀπό τρεῖς Οἰκουμενικές Συνόδους; **Οἱ Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς, ἔχουν ἐπικυρωθεῖ αὐτούσιοι χωρίς καμία τροποποίηση, ἀπό τόν Α΄ Κανόνα τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ἐκτός τῶν Ἀποστολικῶν), τόν Β΄ τῆς Στ΄ Οἰκουμενικῆς, τόν Α΄ τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς καθώς καί ἀπό τήν μακραίωνη ἐκκλησιαστική παράδοση μέχρι σήμερα.** Εἶναι ἀπορίας ἄξιο πῶς καί αὐτό τό σημεῖο διέλαθε (;) τῆς προσοχῆς τοῦ καθηγητοῦ καί ὄχι μόνο δέν μνημονεύει πουθενά τήν ἐπικύρωση τῶν Κανόνων αὐτῶν ἀπό τίς τρεῖς Οἰκουμενικές Συνόδους, ἀλλά καί ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία *«δέν ἀνενέωσε τό κύρος αὐτῶν διά τινός μεταγενεστέρου κανόνος»* (Φειδᾶς, σ. 20)!

Ἡ Ἐκκλησία στά πλαίσια τῆς ποιμαντικῆς της μέριμνας καί εὐθύνης ἀσφαλῶς ἔχει τό δικαίωμα καί τήν ὑποχρέωση τῆς κατ' οἰκονομίας ἀντιμετωπίσεως ὁρισμένων περιπτώσεων[12]1. Μελετώντας τά σχετικά κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν ἐγκρίτων κανονολόγων εὔκολα διαβλέπουμε ὅτι εἶναι ἰδιαίτερα πρόθυμοι νά ἐφαρμόσουν πολλαπλῶς τήν οἰκονομία ὅταν κάποιος αἱρετικός ἀρνηθεῖ τήν πλάνη καί θελήσει νά ἐπιστρέψει στήν Ἐκκλησία, ἐνῶ ἀντίθετα εἶναι **ἐξαιρετικά φειδωλοί, ἕως καί ἐντελῶς ἀρνητικοί, στή χρήση τῆς οἰκονομίας γιά τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς.** Μάλιστα εἶναι πολύ πιό αὐστηροί καί κατηγορηματικοί στήν ἀπαγόρευση τῆς μεταβάσεως τῶν Ὀρθοδόξων σέ Ναό αἱρετικῶν γιά συμπροσευχή μαζί τους, ἐνῶ ὁρισμένοι εἶναι κάπως ἀνεκτικοί καί κατ' οἰκονομία δέχονται τούς αἱρετικούς νά παρίστανται στήν Ὀρθόδοξη λατρεία, ὅταν ἔρχονται μέ σεβασμό καί διάθεση νά τή γνωρίσουν. Πάντως, **ποτέ καί σέ καμία περίπτωση δέν εἶναι ἀποδεκτή ἡ ἐνεργής συμμετοχή τῶν αἱρετικῶν – καί μάλιστα τῶν ἡγετῶν – στή λατρευτική πράξη**. Θά πρέπει νά γίνει σαφές ὅτι οἱ τυχόν ἐξαιρέσεις στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι δυνατόν νά χρησιμοποιοῦνται ὡς ἄλλοθι γιά τήν ἀμνήστευση σημερινῶν πρακτικῶν πού δέν ἔχουν καμία σχέση μέ τήν διαχρονική ἐκκλησιαστική συμπεριφορά καί πρακτική.

Ὁ κ. Φειδᾶς ἀφιερώνει μεγάλο τμῆμα τῆς μελέτης του (σ. 21-26) σέ *«ἱ. κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου (419) περί τοῦ διαλόγου μετά τῶν Δονατιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκφράζουν καί τό διαχρονικό πνεῦμα τῆς ὀρθοδόξου κανονικῆς παραδόσεως διά πάντα θεολογικόν διάλογον μετά τῶν ἑτεροδόξων»* (Φειδᾶς, σ. 22). Καί ὅμως · ἡ

προσεκτική μελέτη τῶν Κανόνων αὐτῶν δέν ὁδηγεῖ σέ δικαίωση τῶν ἀπόψεων τοῦ καθηγητοῦ! Ἀντιθέτως μᾶλλον! Καί ἐξηγοῦμε:

Τό ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ Φειδᾶ ἀφορᾶ στό *«ζήτημα τῆς συμπροσευχῆς μετά τῶν ἑτεροδόξων κατά τούς Ἱερούς Κανόνες».* Τό εὐρύτερο θέμα τῶν θεολογικῶν διαλόγων καί τῶν διαχριστιανικῶν σχέσεων, ὅσο καί ἄν σχετίζεται μέ τό θέμα τῆς συμπροσευχῆς ἀπαιτεῖ ἴδια μελέτη. Δέν εἶναι δυνατόν νά ἐξετάζεται παρενθετικά καί ἀπό σπόντα !

Στό ἄρθρο ἀναφέρονται πέντε Κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένη Συνόδου (ἀπό τούς συνολικά 18 πού ἀφοροῦν τούς Δονατιστές). Πραγματικά ἡ Ἐκκλησία πονᾶ καί ἐνδιαφέρεται πάρα πολύ γιά τήν μετάνοια καί προτάσσει τήν ἐκκλησιαστική οἰκονομία γιά τήν ἐπιστροφή τους - ποιός ἀμφιβάλλει γι’ αὐτό, ἤ ποιός διαφωνεῖ ; Στούς Κανόνες αὐτούς περιγράφεται διά πολλῶν ἡ διαδικασία πού ὀφείλουν νά ἀκολουθήσουν οἱ ὀρθόδοξοι ποιμένες στό διάλογο μαζί τους. Τό κρίσιμο ὅμως ἐν προκειμένω εἶναι ὅτι **πουθενά στούς Κανόνες δέν ὑπονοεῖται οὔτε στό ἐλάχιστο κοινή λατρευτική σύναξη, κοινή προσευχή ἤ ἄλλη κοινή θρησκευτική τελετή μέ τούς ἐν διαλόγῳ εὑρισκομένους,** οὔτε ἀσφαλῶς προτρέπονται εἰς Ὀρθόδοξοι ποιμένες καί πιστοί σέ σύνταξη «διομολογιακῆς προσευχῆς», ἤ εἰς *«συμμετοχήν εἰς κοινήν προσευχήν ὑπέρ τῆς ἑνότητος ἤ εἰς λατρευτικάς ἐκδηλώσεις τῶν διεξαγουσῶν ἐπίσημον θεολογικόν διάλογον Ἐκκλησιῶν διά τήν ὑποστήριξιν ἤ καί διά τήν ἐνίσχυσιν τῶν προοπτικῶν αὐτοῦ»* (Φειδᾶς, σ. 27).

Συνεπῶς, ἀκολουθώντας τόν κ. Φειδᾶ πού συσχετίζει τούς ἀνωτέρω Ἱ. Κανόνες μέ τό θέμα τῆς συμπροσευχῆς, ἄν δεχθοῦμε ὅτι *«ἱ. κανόνες τῆς ἐν Καρθαγένη Συνόδου (419) περί τοῦ διαλόγου μετά τῶν Δονατιστῶν, … ἐκφράζουν καί τό διαχρονικό πνεῦμα τῆς ὀρθοδόξου κανονικῆς παραδόσεως διά πάντα θεολογικόν διάλογον μετά τῶν ἑτεροδόξων»* (Φειδᾶς, σ. 22) διερωτῶμαι ἀπό ποῦ συνάγεται ὅτι οἱ Ἱεροί Κανόνες *«ὄχι μόνο ἀνέχονται, ἀλλά καί ἐνθαρύνουν τήν κοινήν προσευχήν πρός ἐνίσχυσιν τῆς ἐκπεφρασμένης διαθέσεως ἐποικοδομητικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου διά τήν ἑνότητα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος»* (Φειδᾶς, σ. 28), ἤ πόθεν συνάγεται ὅτι *«ἐν τῇ διαχρονικῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει … πᾶσα πρωτοβουλία διαλόγου πρός ἀποκατάστασιν τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας, … ἐμπεριεῖχε πάντοτε ὡς αὐτονόητον τήν κοινή προσευχήν τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν»* ;

Ἐρωτᾶται ὁ πλέον ἁρμόδιος περί τήν ἐκκλησιαστική ἱστορία κ. Φειδᾶς: Οἱ διάλογοι πού ἔχει διεξάγει ἡ Ἐκκλησία στή δισχιλιετή ζωή της εἶναι πάμπολλοι – ἄλλοι εἶχαν αἴσια ἔκβαση καί ἄλλοι ἀπέτυχαν· **ὑπάρχει ἱστορικό προηγούμενο τό ὁποῖο νά δικαιολογεῖ τά ὅσα γίνονται σήμερα στήν οἰκουμενική κίνηση ἀναφορικά μέ τίς συμπροσευχές;** π.χ. ἑβδομάδα προσευχῆς γιά τήν ἑνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν; πότε ἄλλοτε Ὀρθόδοξοι καί αἱρετικοί συνεργάστηκαν γιά τή σύνταξη «διομολογιακῆς

προσευχῆς», ὅπως ἔγινε στό ΠΣΕ; **πότε ἄλλοτε μέσα στήν ἐκκλησιαστική ἱστορία ὁ ἡγέτης τῆς αἱρέσεως λαμβάνει ἐνεργό μέρος στήν ἐπισημότερη, ἄς μου ἐπιτραπεῖ, Ὀρθόδοξη Θ. Λειτουργία καί θυμιᾶται ὡς χοροστατῶν κανονικός Ἐπίσκοπος, ἐκφωνεῖ τήν Κυριακή προσευχή ἐξ ὀνόματος τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος, δέχεται καί ἀνταποδίδει τό λειτουργικό ἀσπασμό, πράξεις πού μόνο σέ συλλειτουργοῦντες ἀρχιερεῖς καί ἱερεῖς ἐπιτρέπονται;** καί στό τέλος ἀπό τό ἐπίσημο βῆμα τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ διακηρύττει καί τό παπικό πρωτεῖο; **Πότε ὑμνήθηκε σέ ἐπίσημη ἀκολουθία ἐν Ἰ. Ναῷ ὁ ἡγέτης τῆς αἱρέσεως ἤ καί τοῦ σχίσματος ὡς κανονικός Ἐπίσκοπος καί μάλιστα «σεπτός Ποιμένας καί Πρόεδρος» καί ἡ αἵρεση ἤ τό σχίσμα στό ὁποῖο προΐσταται ὡς «Ἐκκλησία ἡ σεπτή»[13];** Ὑπάρχει τέτοιο προηγούμενο; Δέν ἀποτελεῖ πρόκληση;

Σέ τελική ἀνάλυση, ἀφοῦ *«ἐν τῇ διαχρονικῇ ἐκκλησιαστικῇ πράξει ... πᾶσα πρωτοβουλία διαλόγου πρός ἀποκατάστασιν τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ... ἐμπεριεῖχε πάντοτε ὡς αὐτονόητον τήν κοινή προσευχήν τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν»* γιατί στή μελέτη του ὁ κ. Φειδᾶς δέν μᾶς παρουσιάζει ἀπό ἕνα-δύο ἱστορικά πειστήρια τοῦ ἰσχυρισμοῦ του ἀπό κάθε ἐποχή τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ἱστορίας; **Θά ἦταν σημαντικό νά μᾶς ἀναφέρει περιστατικά ἀπό τήν «κοινή προσευχή τῶν ἐκπροσώπων τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν» στά πλαίσια τῶν διαλόγων γιά τήν ἐκκλησιαστική ἑνότητα** στήν ἐποχή τῶν γνωστικῶν (β΄ καί γ΄ αἰ.), τῶν ἀρειανικῶν ἐρίδων (δ΄ αἰ.), τῶν χριστολογικῶν αἱρέσεων (ε΄, στ΄, ζ΄ αἰ.), τῆς εἰκονομαχίας, τῶν ἑνωτικῶν προσπαθειῶν μέ τή Δύση (ια–ιε αἰ.), τῶν διαλόγων μέ τοῦ Προτεστάντες (ιστ΄, ιζ΄ αἰ.); **Παρακαλεῖται ἰδιαιτέρως ὁ κ. Φειδᾶς νά μᾶς γνωρίσει ἄν διασώζονται στήν ὑμνογραφία μας παρόμοιοι ὕμνοι μέ τούς προαναφερθέντες!** Μήπως τελικά ἡ ἀπουσία παρομοίων μέ τά σημερινά περιστατικῶν στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβεβαιώνει τό ἀνακριβές του ἰσχυρισμοῦ τοῦ καθηγητοῦ; Παράλληλα, δέν πρέπει νά μᾶς ἐμβάλλει σέ σκέψη γιά τό ποῦ καί πῶς πορευόμαστε!

Γ. Οἱ Ρωμαιοκαθολικοί καί οἱ Προτεστάντες δέν ἔχουν χαρακτηριστεῖ ὡς αἱρετικοί ; !

Κατά τόν κ. Φειδᾶ «*οἱ Ρωμαιοκαθολικοί, οἱ Παλαιοκαθολικοί, οἱ Ἀγγλικανοί, καί οἱ Προτεστάντες δέν ἔχουν καταδικασθεῖ ὑπό τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δι' ἐπισήμου ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ὡς αἱρετικοί ... διό καί εἶναι ἀβάσιμοι οἱ ὑπό τινῶν ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτούς χαρακτηρισμοί ὡς αἱρετικῶν, ἀφοῦ μόνο ἡ Ἐκκλησία δύναται νά χαρακτηρίζῃ δι' ἐπισήμου πράξεως ... ὡς αἱρετικούς ἤ σχισματικούς*» (Φειδά, σ. 31).

Εἶναι προφανές ὅτι καί ὁ ἴδιος ὁ καθηγητής δέν ἀποδέχεται πλήρως τήν

προαναφερθείσα ἄποψη ὅτι οἱ Ρωμαιοκαθολικοί καί οἱ Προτεστάντες δέν ἔχουν καταδικασθεῖ ὡς αἱρετικοί, διότι ἐν ἐναντία περιπτώσει δέν χρειαζόταν ἡ λοιπή ἐπιχειρηματολογία τῆς μελέτης, διότι αὐτός καί μόνο ὁ λόγος ἦταν ὑπέρ ἐπαρκῆς ὥστε οἱ ἐν λόγῳ Κανόνες πού ἀπαγορεύουν τή συμπροσευχή μέ αἱρετικούς νά μήν ἰσχύουν στήν περίπτωση τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καί Προτεσταντῶν! Ἐπισημαίνεται ὅτι καί σχισματικοί μόνο να ἦσαν οἱ Παπικοί καί πάλι ἡ συμπροσευχή μαζί τους ἀπαγορεύεται σύμφωνα μέ τούς Κανόνες!

Ὅμως τό κρίσιμο ἐρώτημα εἶναι: τί σημαίνει «*ἡ Ἐκκλησία χαρακτηρίζει*», ἤ πῶς ἀποφαίνεται ἡ Ἐκκλησία γιά τίς αἱρέσεις ;

Ἀσφαλῶς **ὑπέρτατη Ἀρχή, ἀλλά ὄχι ἀποκλειστική, πού ἐκφράζει τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος**. Ὅταν ὅμως δέν εἶναι δυνατόν νά συγκληθεῖ Οἰκουμενική Σύνοδος, ἤ ὅταν ἡ Ἐκκλησία δέν κρίνει σκόπιμο νά τήν συγκαλέσει, ἡ Ἐκκλησία ἀποφαίνεται καί χαρακτηρίζει μία διδασκαλία ὡς αἱρετική καί τόν ἐκφραστή της ὡς αἱρετικό μέσῳ Τοπικῶν Συνόδων. Ἀκόμα καί **ἡ ὁμόφωνη γνώμη τῶν Πατέρων (consesus patrum) ἐκφράζει τό ἀψευδές φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας**. Ο ΙΕ΄ κανόνας τῆς ΑΒ΄ Συνόδου μέ ἀπόλυτη σαφήνεια ἀναφέρεται σέ «**αἵρεσιν τινά παρά τῶν Ἁγίων Συνόδων, ἤ Πατέρων κατεγνωσμένην**». Τά παραδείγματα ἀπό τή ζωή καί τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας πού ἐπιβεβαιώνουν τά ἀνωτέρω εἶναι πολλά:

· Οἱ γνωστικοί χαρακτηρίστηκαν ὡς αἱρετικοί χωρίς νά συγκληθεῖ Οἰκουμενική Σύνοδος.

· Οἱ μεγάλοι αἱρεσιάρχες Ἄρειος, Μακεδόνιος, Νεστόριος, οἱ εἰκονομάχοι χαρακτηρίστηκαν αἱρετικοί καί ἀποκόπηκαν ἀπό τήν ἐκκλησιαστική κοινωνία, πρίν νά συνέλθει ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος πού τούς κατεδίκασε ὁριστικά.

· Οἱ ἐχθροί τοῦ ἡσυχασμοῦ καταδικάστηκαν ὡς αἱρετικοί ἀπό Τοπικές Συνόδους στήν Κωνσταντινούπολη.

· Ὁ ἐθνοφυλετισμός καταδικάστηκε ὡς αἵρεση τό 1872 σέ Τοπική Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τί συμβαίνει λοιπόν μέ τόν Παπισμό;

Βέβαια ἡ Ἐκκλησία γιά λόγους πού Αὐτή ἔκρινε, δέν συνεκάλεσε Οἰκουμενική Σύνοδο γιά νά προβῇ σέ ρητή καταδίκη ὅπως ἔγινε μέ ἄλλους αἱρετικούς. Ὅμως**γιά τή διαχρονική ἐκκλησιαστική συνείδηση ὁ Παπισμός εἶναι αἵρεση: πολλοί ἔγκριτοι Θεολόγοι καί κανονολόγοι καί κυρίως τό σύνολο τῶν Ἁγίων της Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πού ἀσχολήθηκαν μέ τόν Παπισμό ὁμόφωνα**

ἀποφαίνονται ὅτι ἡ Ρωμαιοκαθολική «ἐκκλησία» εἶναι αἱρετική. Δέν ὑπάρχει οὔτε ἕνας Ἅγιος της Ἐκκλησίας μας – ναί ! οὔτε ἕνας Ἅγιος – ὁ ὁποῖος νά ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Παπισμός δέν εἶναι αἵρεση!

Ἐπί πλέον, ὑπάρχει πληθώρα Τοπικῶν Συνόδων – τῆς αὐτῆς τυπικῆς ἰσχύος μέ τίς Συνόδους γιά τίς ἡσυχαστικές ἔριδες καί τόν ἐθνοφυλετισμό – πού ἔχουν καταδικάσει τίς παπικές πλάνες ὡς αἱρέσεις. Ἀλλά καί στά λειτουργικά κείμενα ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἀναφέρει τόν Παπισμό ὡς αἵρεση (Συνοδικό Ὀρθοδοξίας).

Τέλος, μία ἀπό τίς πλάνες τοῦ Παπισμοῦ, τό Filioque, ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τόν ὅρο τῆς Β΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τήν ἀπόφαση τῆς Γ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί ἔχει καταδικαστεῖ ρητῶς ἀπό τή **Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (879)** στήν ὁποία συμμετεῖχαν καί ἐκπρόσωποι τοῦ Πάπα καί ὅλων τῶν Πατριαρχῶν, οἱ δέ ἀποφάσεις της ἔχουν γίνει ὁμόφωνα ἀποδεκτές ἀπό τούς συμμετέχοντες καί ἀπό τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας.

Στήν ἀξιόλογη ἔκδοση τῆς Ἱ. Μ. Ὅσ. Γρηγορίου, Οἱ ἀγῶνες τῶν μοναχῶν ὑπέρ τῆς Ὀρθοδοξίας, Ἅγ. Ὄρος 2003 σ. 205-341, παρατίθενται οἱ ἀπόψεις πολλῶν Ἁγίων καί Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας (ἄνω τῶν 40 προσώπων) πού κατήγγειλαν ὡς αἱρετικές τίς παπικές καινοτομίες. Μάλιστα ὁρισμένοι ἀπό αὐτούς ἔδωσαν καί τό αἷμα τους γιά τήν Ὀρθόδοξη Πίστη. Ἐπίσης ὁ θεολόγος Παν. Σημάτης ἀναφέρεται ἐκτός τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί σέ πολλές Τοπικές Συνόδους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας μετά τό Σχίσμα πού καταδικάζουν ὡς αἱρετικές τίς διδασκαλίες τοῦ Παπισμοῦ[14].

Ἐνδεικτική εἶναι ἡ **Συνοδική ἀπόφαση τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, καί Ἱεροσολύμων (1848)** : «ἀπό αὐτές τίς αἱρέσεις πού διαδόθηκαν σέ μεγάλο μέρος τῆς οἰκουμένης, γιά τούς λόγους πού γνωρίζει ὁ Κύριος, ἦταν κάποτε ὁ Ἀρειανισμός. Σήμερα εἶναι καί ὁ Παπισμός ... (τό Filioque) **εἶναι αἵρεση καί αὐτοί πού τήν πιστεύουν αἱρετικοί** ... γι' αὐτό καί **ἡ μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία ἀκολουθώντας τά ἴχνη τῶν ἁγίων Πατέρων, ἀνατολικῶν καί δυτικῶν, κήρυξε καί παλαιά ἐπί τῶν Πατέρων μας, καί ἀποφαίνεται πάλι σήμερα συνοδικῶς ... ὅτι εἶναι αἵρεση καί οἱ ὀπαδοί του αἱρετικοί** ... Ἐπίσης, οἱ συνάξεις πού συγκροτοῦνται ἀπό αὐτούς εἶναι αἱρετικές καί κάθε κοινωνία πνευματική τῶν Ὀρθοδόξων τέκνων ... μέ αὐτούς εἶναι **ἀντικανονική**, ὅπως ὁρίζει ὁ ζ΄ κανόνας τῆς Γ΄ Οἰκ. Συνόδου»[15]. Παρόμοια ἀναφέρει καί **ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος (1895)**: «ὑπάρχουν οὐσιώδεις διαφορές πού ἀφοροῦν στά θεοπαράδοτα δόγματα τῆς πίστεώς μας καί στό θεοσύστατο κανονικό πολίτευμα τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ... Ἡ Παπική Ἐκκλησία ...ὄχι μόνο ἀρνεῖται νά ἐπανέλθῃ στούς Κανόνες καί τούς ὅρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀλλά στό τέλος τοῦ 19ου αἰ. εὐρύνοντας τό ὑφιστάμενο χάσμα, ἐπισήμως ἀνακήρυξε

καί ἀλάθητο ... Ἡ σημερινή Ρωμαϊκή εἶναι Ἐκκλησία τῶν καινοτομιῶν, τῆς νοθεύσεως τῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων, τῆς παρερμηνείας τῆς Γραφῆς καί τῶν ὅρων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Γι' αὐτό **εὐλόγως καί δικαίως ἀποκηρύχθηκε καί ἀποκηρύσσεται ἐφ' ὅσον μένει στήν πλάνη της**»[16].

Συνεπῶς, τό ἄν κάποιος – ὅποιος καί ἄν εἶναι αὐτός – δέν ἀποδέχεται τή σαφῆ καί πάγια διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας, τήν ὁμόφωνη γνώμη τῶν Συνόδων Της καί τῶν Ἁγίων μας ὅτι ὁ Παπισμός εἶναι αἵρεση, εἶναι θέμα προσωπικῆς του ἐπιλογῆς καί εὐθύνης.

Ἄς διερωτηθοῦμε ὅμως, ὡς ἔχοντες τήν εὐθύνη τῶν ποιμένων καί διδασκάλων τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, **ὅταν ὅλοι οἱ Ἅγιοι καί πολλές Σύνοδοι ὁμόφωνα καί ρητῶς ἀποφαίνονται, πῶς μποροῦμε ἐμεῖς σήμερα ἐλαφρᾷ τῇ καρδίᾳ νά δογματίζουμε ἰσχυριζόμενοι ὅτι εἶναι «ἀβάσιμοι οἱ ὑπό τινῶν ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτούς χαρακτηρισμοί ὡς αἱρετικῶν» ;** Τότε μήπως καί ὁ ἐθνοφυλετισμός δέν εἶναι αἵρεση, ἤ οἱ ἀπόψεις τοῦ Βαρλαάμ καί Ἀκινδύνου δέν εἶναι αἱρετικές ; Γιατί δύο μέτρα καί δύο σταθμά ; Ἤ ἐμεῖς θά κρίνουμε κατά τό δοκοῦν ἡμῖν ὅτι κάποιες ἀπό τίς Τοπικές Συνόδους καί τίς ὁμοφώνως ἐκφρασθεῖσες γνῶμες τῶν Ἁγίων ἐκφράζουν τήν Ἐκκλησία καί κάποιες ὄχι; **Ἐμεῖς ξέρουμε καλύτερα ἀπό ὅλους τούς Ἁγίους καί τίς Συνόδους ποῦ ἀπεφάνθησαν;** δέν ἐγγίζει ἕνας τέτοιος ἰσχυρισμός τά ὅρια τῆς βλασφημίας;

Ἐπί πλέον δέ, τί θά συμβεῖ ἄν αὐτή τή συλλογιστική γιά τόν Παπισμό τήν ἐπεκτείνουμε καί σέ ἄλλες αἱρέσεις π.χ. στούς Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβᾶ, τούς Μορμόνους, τούς Πεντηκοστιανούς, τούς τηλευαγγελιστές, οἱ ὁποῖοι ἐπειδή «δέν ἔχουν καταδικασθεῖ ὑπό τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δι' ἐπισήμου ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ὡς αἱρετικοί ... διό καί εἶναι ἀβάσιμοι οἱ ὑπό τινῶν ἀποδιδόμενοι εἰς αὐτούς χαρακτηρισμοί ὡς αἱρετικῶν, ἀφοῦ μόνο ἡ Ἐκκλησία δύναται νά χαρακτηρίζη δι' ἐπισήμου πράξεως ... ὡς αἱρετικούς ἤ σχισματικούς»;

Μελετώντας τά σχετικά κείμενα βλέπουμε τό ἑξῆς παράδοξο: στό παρελθόν ὁλόκληρη ἡ Ὀρθόδοξη Παράδοση, ὁμόφωνα σχεδόν, χαρακτήριζε τούς Ρωμαιοκαθολικούς ὡς αἱρετικούς (ἐλάχιστες οἱ ἐξαιρέσεις κυρίως στούς πρώτους αἰῶνες τοῦ σχίσματος καί αὐτές ὄχι ἀπό μεγάλους θεολόγους). Τίς τελευταίες ὅμως δεκαετίες, ἀντίθετα, βλέπουμε ὅλο καί περισσότερο θεολόγους πού ὑπηρετοῦν στήν Οἰκουμενική Κίνηση, ἀρνούμενοι ἐντελῶς τή μακραίωνη παράδοση τῆς Ὀρθοδοξίας, νά ἰσχυρίζονται μέ χαρακτηριστική ἐπιμονή ὅτι οἱ Ρωμαιοκαθολικοί δέν εἶναι αἱρετικοί! Ἡ ἐντονη αὐτή ἀντίθεση δημιουργεῖ εὔλογη ἀπορία: πῶς εἶναι δυνατόν Ὀρθόδοξοι θεολόγοι νά ἐκφράζονται ριζικά ἀντίθετα μέ τήν ἐκκλησιαστική τους παράδοση; Τί ἔχει συμβεῖ καί ἔχουμε τέτοια ὁμοφωνία στήν ἄρνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως στούς οἰκουμενιστικούς κύκλους τῶν Ὀρθοδόξων θεολόγων σέ αὐτό τό κρίσιμο θέμα;

Ἡ εὐλογη ἀπορία ἴσως βρίσκει τήν ἀπάντησή της στήν εἰσήγηση τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Μονάχου κ. Ἀθ. Βέλτση, ὁ ὁποῖος στήν ἐπιστημονική ἡμερίδα πού διοργάνωσε ἡ Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης μέ θέμα «Ὁ θεολογικός Διάλογος μεταξύ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (Θεσσαλονίκη 20.5.2009)», ἀναφέρθηκε σέ συναντήσεις πού προηγήθηκαν τοῦ ἐπισήμου Θεολογικοῦ Διαλόγου (1980), οἱ ὁποῖες «ὄχι μόνο προετοίμασαν τό Θεολογικό Διάλογο, ἀλλά θά μποροῦσαν νά θεωρηθοῦν ἐν πολλοῖς παραδειγματικές γιά τή λύση τῶν ἐκκρεμῶν θεολογικῶν ζητημάτων. Οἱ λύσεις πού ἔχουν προταθεῖ - κατά τόν καθηγητή - θά μποροῦσαν ἀκόμη σήμερα νά ἀποτελέσουν τή διέξοδο, ἀληθή διέξοδο στήν πορεία τῶν Ἐκκλησιῶν γιά τήν ἀναζήτηση τῆς ἑνότητας». Καί συνεχίζει ὁ καθηγητής Βέλτσης μέ τό ἑξῆς ἀποκαλυπτικό: «Τό 1976 σέ ἕνα ἀπό τά συμπόσια τοῦ Pro Orientis στό Πανεπιστήμιο τοῦ Graz ὁ καθηγητής τῆς Δογματικῆς **Joseph Ratzinger** διετύπωσε μία πρόταση γιά τή λύση τοῦ ἐπίμαχου θεσμοῦ τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ρώμης καί τῆς ἕνωσης τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Καθολικῆς καί τῆς Ὀρθόδοξης. **Ἡ ἑνότητα θά μποροῦσε – εἶπε ὁ Ratzinger – "νά ἐπιτευχθεῖ πάνω στή βάση ὅτι ἡ Ἀνατολή θά παραιτεῖτο ἀπό τό νά πολεμᾶ τή δυτική ἐξέλιξη τῆς β΄χιλιετίας ὡς αἱρετική καί θά ἀναγνώριζε τήν Καθολική Ἐκκλησία μέ ἐκείνη τή μορφή ὡς νόμιμη καί ὀρθή ἀπό ἄποψη πίστης,** στήν ὁποία ἡ Καθολική Ἐκκλησία βρέθηκε μέσα ἀπό τήν ἐξέλιξη τῆς β΄χιλιετίας, ἐνῶ ἀντίστροφα ἡ Δύση θά ἀναγνώριζε τήν Ἀνατολή ὡς νόμιμη καί ὀρθή στήν πίστη σέ ἐκείνη τή μορφή τήν ὁποία αὐτή διατήρησε στήν ἱστορία της"»! Ὁ Ratzinger εἶναι σαφέστατος: «**ἡ Ἀνατολή θά παραιτεῖτο ἀπό τό νά πολεμᾶ τή δυτική ἐξέλιξη τῆς β΄χιλιετίας ὡς αἱρετική»!**

Μέ ἄλλα λόγια, σύμφωνα μέ τήν πρόταση τοῦ τότε καθηγητοῦ J. Ratzinger καί σημερινοῦ Πάπα Βενεδίκτου XVI, οἱ Ὀρθόδοξοι θεολόγοι πού διακονοῦν στό διάλογο δέν ὀφείλουν νά προσαρμόζουν τό θεολογικό τους λόγο καί τή συμπεριφορά στήν ἐκκλησιαστική παράδοση τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀλλά νά συμμορφώσουν τήν παράδοσή μας στούς στόχους πού ἔχουν τεθεῖ σέ συνεννόηση μέ τόν Πάπα! Ἄν θέλουν οἱ Ὀρθόδοξοι νά ὑπηρετοῦν τό Διάλογο θά πρέπει, κατά τόν Πάπα, νά μήν χαρακτηρίζουν ὡς αἱρετικά τά καινοφανῆ δόγματα τῆς Παπωσύνης καί νά ἑρμηνεύσουν τήν ἐκκλησιαστική τους παράδοση κατά τέτοιο τρόπο ὥστε νά μήν εἶναι σέ ἀντίθεση μέ τόν Παπισμό! Κατόπιν αὐτῶν, εἶναι πολύ «κακός» – κατά τόν π. Παΐσιο – ὁ λογισμός, ὅταν λέει ὅτι ὁ Πάπας φαίνεται νά καθορίζει σέ ὁρισμένα θέματα τό θεολογικό λόγο κάποιων συγχρόνων ὀρθοδόξων θεολόγων; Ἤ τέλος πάντων, γιά νά τό ποῦμε πιό κομψά, ὅτι ὁ θεολογικός λόγος κάποιων –ἀσφαλῶς ὄχι ὅλων - Ὀρθοδόξων εἶναι ἀποτέλεσμα … συμφωνίας μέ τόν Πάπα ;

Γιά ὁρισμένους, δυστυχῶς, τό ζητούμενο σήμερα δέν εἶναι νά προσαρμόσουν τή δική τους συμπεριφορά στήν ἐκκλησιαστική μας παράδοση, ἀλλά νά «κόβουν καί ράβουν» τήν παράδοσή μας σύμφωνα μέ τούς στόχους πού αὐτοί ἔχουν θέσει… Καί ὅταν τά βρίσκουν δύσκολα μέ τήν πατερική διδασκαλία 10 αἰώνων μετά το Σχίσμα – ἡ ὁποία

στό σύνολό της εἶναι ἐναντίον τῶν Παπικῶν δογμάτων – τήν ἀκυρώνουν μέ τό θεολογικότατο ἐπιχείρημα ὅτι εἶναι ... πολεμική, ἐνῶ ἐμεῖς σήμερα εἴμαστε πλήρεις ... ἀγάπης !

Δ. Περιφρόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἤ Οἰκουμενική Κίνηση ;

Στήν προσπάθεια δικαιολογήσεως τῶν ἀντικανονικῶν συμπροσευχῶν ὁ καθηγητής ἰσχυρίζεται ὅτι αὐτές εἶναι «*ἀναπόφευκτος συνέπεια τῆς ἐπισήμου ἀποφάσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας νά συμμετέχη δι' ἐκπροσώπων ... εἰς τά θεσμικά ὄργανα καί τάς δραστηριότητας τῆς συγχρόνου Οἰκουμενικῆς κινήσεως διά τήν ἑνότητα τῶν χριστιανῶν*» (Φειδᾶς, σ. 11).

Τίθεται λοιπόν ἕνα (ψευτο-)δίλλημα: περιφρόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἤ Οἰκουμενική Κίνηση; Εἶναι ὅμως ἔτσι τά πράγματα; Ἀσφαλῶς ὄχι! Ἡ ἄποψη τοῦ καθηγητοῦ εἶναι αὐθαίρετη! Διότι ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ σημερινή πραγματικότητα βεβαιώνουν ὅτι **μπορεῖ νά ὑπάρχει διαχριστιανικός διάλογος χωρίς συμπροσευχές μέ ἀπόλυτο σεβασμό στήν ἐκκλησιαστική μας παράδοση**:

1. Πάντοτε ἡ Ἐκκλησία στήν ἱστορία της συνδιαλεγόταν μέ σχισματικούς καί αἱρετικούς ἀκόμα καί μέ ἑτεροθρήσκους, μέ πολλούς ἀπό τούς ὁποίους ἐκπληρώθηκε ἡ προσδοκία γιά ἕνωση. Καί ὅμως **πάντοτε ἐπιβαλλόταν ἡ θερμή καί ἔντονη προσευχή, ἀλλά ἀπαγορευόταν αὐστηρά καί ἡ ἁπλή συμπροσευχή!**

2. Τό ὅτι εἶναι ἐφικτό ἀλλά καί ἐπιβάλλεται νά συνδυάζονται διαχριστιανικές σχέσεις καί σεβασμός στήν ἐκκλησιαστική παράδοση ἄς ἀκούσουμε τόν ἔμπειρο στούς Θεολογικούς διαλόγους πρωτοπρεσβύτερο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου π. Θεόδωρο Ζήση, ὁ ὁποῖος προτείνει τήν μόνη ἀποδεκτή ἀπό τήν ἐκκλησιαστική τάξη συμπεριφορά : «Ὑπάρχει καί ἄλλος τρόπος διαλόγου καί προσεγγίσεως τῶν ἑτεροδόξων, χωρίς συμφυρμούς, συμπροσευχές καί συλλείτουργα. Ἡ κατ' οἰκονομίαν ἁπλή σωματική παρουσία, χωρίς καμία προσευχητική ἤ λειτουργική συμμετοχή ... Ἀκόμη καί κατά τή ἔναρξη τῶν θεολογικῶν συζητήσεων σέ κοινή συνδιάσκεψη (στή Φερράρα), προσευχήθηκαν ξεχωριστά οἱ Λατίνοι καί ξεχωριστά οἱ Ὀρθόδοξοι, **τακτική πού τηρεῖται μέχρι σήμερα σέ μερικούς ἀπό τούς θεολογικούς διαλόγους**»[17].

3. Σχετική εἶναι καί η Ἀνακοίνωση της 9/22-4-1980 της Ἱερᾶς Ἐκτάκτου Διπλῆς Συνάξεως τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἄθω «Περὶ τοῦ Διαλόγου Ὀρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν», ὅπου μεταξύ ἄλλων παρακαλούσε το Ἅγ. Ὄρος ὅπως εἰς τὸ ἑξῆς «**ὁ θεολογικὸς διάλογος οὐδόλως συνοδεύηται ἀπὸ συμ-προσευχάς, συμμετοχὰς εἰς τὰς λειτουργικὰς καὶ λατρευτικὰς συνάξεις** ἑκατέρων καὶ λοιπὰς ἐνεργείας, αἱ ὁποῖαι ἐνδέχεται νὰ δώσουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ

ἡμετέρα Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δέχεται τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς ὡς πλήρη Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Πάπαν ὡς κανονικὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης. Τοιαῦται ἐνέργειαι παραπλανοῦν καὶ τὸ Ὀρθόδοξον πλήρωμα καὶ τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς, δίδοντες εἰς αὐτοὺς τὴν ἐσφαλμένην ἐντύπωσιν περὶ τοῦ τί φρονεῖ περὶ αὐτῶν ἡ Ὀρθοδοξία...»[18].

4. Ἂς μή ξεχνοῦμε, ἐπίσης, ὅτι μέχρι πολύ πρόσφατα διεξαγόταν θεολογικός διάλογος μέ τίς **προχαλκηδόνιες Ἐκκλησίες**. Καί ὅμως ποτέ δέν τέθηκε θέμα συμπροσευχῆς μαζί τους, διότι οἱ ἐκκλησίες αὐτές σέβονται τήν ἐκκλησιαστική τάξη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου! Ἡ συμμόρφωση τῶν συμμετεχόντων στό θεολογικό αὐτό διάλογο μέ τήν κανονική παράδοση σέ τίποτα δέν παρεμπόδισε τόν διάλογο αὐτό νά προχωρήσει. Γιά ποιό λόγο λοιπόν νά μήν ἐφαρμοσθεῖ καί αὐτή ἡ πρακτική στίς ἐπαφές μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς ἤ τούς Προτεστάντες;

5. Στό ἴδιο πνεῦμα τῆς προτάσεως τοῦ π. Θεοδ. Ζήση εἶναι καί ἡ προαναφερθεῖσα ἀπό 31 Ἰανουαρίου 1952 Ἐγκύκλιος τῆς ὑπό τόν Πατριάρχη Ἀθηναγόρα Πατριαρχικῆς Συνόδου πρός τούς Προκαθημένους τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅπου ἀποτρέπει τούς ἐκπροσώπους τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν πού συμμετέχουν σέ θεολογικούς διαλόγους ἀπό τίς συμπροσευχές.

6. «τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον θεωρεῖ αὐτονόητον τήν κανονικήν ἀπαγόρευσιν (τῆς συμπροσευχῆς μέ ἑτεροθρήσκους) καί τήν ἀποχήν ἀπ' αὐτῆς, χωρίς τοῦτο νά σημαίνῃ ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς συμπροσευχῆς συμπαρασύρει εἰς ἀπαγόρευσιν καί τόν διαθρησκειακόν διάλογον» τονίζει καί ὁ σημερινός Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος. **Κατά τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη μπορεῖ νά ὑπάρχει διάλογος καί συνεργασία χωρίς συμπροσευχή!**

7. Ἀντίθετα, ἡ λογική του κ. Φειδᾶ περί ἀρρήκτου συνδέσεως τοῦ διαχριστιανικοῦ διαλόγου μέ τίς συμπροσευχές εἶναι εἰς βάρος τῆς ἴδιας τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Διότι μία προσπάθεια ἡ ὁποία ὁδηγεῖ σέ περιφρόνηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀποδεκτή ἀπό κανένα Ὀρθόδοξο! Ἕνας διάλογος ὁ ὁποῖος θεμελιώνεται στήν παράβαση τῶν Ἱ. Κανόνων δέν μπορεῖ νά ἔχει τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ, παρά τήν ὅποια καλή διάθεση τῶν ἐμπλεκομένων! Τελικά σέ τί εἴδους Ὀρθόδοξη μαρτυρία προβαίνουν οἱ συμμετέχοντες σέ μία διαδικασία πού περιφρονοῦνται οἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί ἡ μακραίωνη παράδοση καί ζωή τῆς Ὀρθοδοξίας; Ἕνας τέτοιος διάλογος εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἀποτυχημένος καί δέν μπορεῖ νά γίνει ἀποδεκτός ἀπό τήν ἐκκλησιαστική συνείδηση !

8. **«Κάνουμε μόνο ζημιά καί ἀντιθέτως δέν βοηθοῦμε καθόλου τόν διάλογο»** λέει ἀπερίφραστα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας Στυλιανός – ἐπί εἰκοσαετία συμπρόεδρος στόν Ἐπίσημο Θεολογικό Διάλογο μέ τούς Ρωμαιοκαθολικούς – ἀναφερόμενος σέ ὁρισμένες συμπροσευχές τίς ὁποῖες καί χαρακτηρίζει ὡς «λάθη τραγικά» πού ἔχουν σοβαρές συνέπειες: «**δυστυχῶς**

δημιουργοῦν πολύ θόρυβο, πολλή ζημία, χωρίς νά ἔχουμε ἀπολύτως κανένα κέρδος. Ἔτσι δίνουμε τήν ἐντύπωση ὅτι σπεύδουμε νά κάνουμε μία Intercommunio, μία μυστηριακή κοινωνία μέ τούς ἑτεροδόξους ... κάνουμε μόνο ζημιά καί ἀντιθέτως δέν βοηθοῦμε καθόλου τόν διάλογο»[19].

9. Τέλος ἡ συμμόρφωση μέ τούς Ἱ. Κανόνες καί ἡ ἄρνηση τῶν Ὀρθοδόξων ἐκπροσώπων νά συμμετέχουν σέ κοινή Θ. Λειτουργία (intercommunio, Λειτουργία τῆς Lima) - παρά τήν ἐπιμονή τῶν ἑτεροδόξων - σέ τίποτα δέν ἐμπόδισε, οὔτε στό ἐλάχιστο, τό διάλογο μέ τούς ἑτεροδόξους. Γιατί νά μήν τηρηθεῖ ἡ ἴδια στάση γιά κάθε μορφῆς συμπροσευχή;

Ε. Οἱ συμπροσευχές μέ τούς αἱρετικούς καί ὁ λαός τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἴδιος ὁ καθηγητής συνομολογεῖ ὅτι ἡ αὐστηρότητα τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν ἐν τῇ λατρείᾳ ἐπικοινωνία μέ αἱρετικούς κατά τόν δ΄ αἰ. ὀφείλετο ἀποκλειστικά σέ ποιμαντικούς λόγους προστασίας τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος τοῦ λαοῦ. Βέβαια ὑποστηρίζει ὅτι ἐξέλειπαν πλέον οἱ κίνδυνοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί ὑπονοεῖ ὅτι σήμερα δέν ὑπάρχει κανένας λόγος γιά τήν ἀπαγόρευση τῆς συμπροσευχῆς μέ τούς αἱρετικούς στά πλαίσια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως!

Ἀσφαλῶς δέν ὑφίστανται οἱ κίνδυνοι τοῦ δ΄ αἰ. Σήμερα ὅμως τά πράγματα εἶναι πολύ πιό σοβαρά καί ἐπικίνδυνα· δέν ὑπάρχει, ὅπως παλαιότερα, ὁ κίνδυνος ἀποχώρησης ἀπό τήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἔνταξης στή Ρωμαιοκαθολική, ἀλλά ἕνας πολύ σοβαρότερος: ἡ ἀλλοίωση τοῦ Ὀρθοδόξου αἰσθητηρίου. Σήμερα, στήν ἐποχή τῆς ἐκκοσμικεύσεως, ὑπάρχει μία αὐξανόμενη ἀδιαφορία γιά τήν πίστη, πού τελικά σημαίνει ἀδιαφορία γιά τό ἴδιο τό εὐαγγελικό μήνυμα. Τό σύνθημα τῆς νέας ἐποχῆς εἶναι πολύ πιό ἐπικίνδυνο ἀπό ὁποιαδήποτε αἵρεση τοῦ παρελθόντος: «ὅλοι οἱ δρόμοι ὁδηγοῦν στό Θεό · κανένας δέν δικαιοῦται τήν ἀποκλειστικότητα · ὅλες οἱ θρησκεῖες εἶναι τό ἴδιο καί καμία θρησκεία δέν μπορεῖ νά ἰσχυριστεῖ ὅτι ἐκφράζει ὁλόκληρη τήν ἀλήθεια· παντοῦ ὑπάρχει μέρος τῆς ἀλήθειας · δέν ἔχει σημασία τί πιστεύει ὁ καθένας». Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἀντίληψη αὐτή ἀνατρέπει τήν οὐσία τῆς Ἐκκλησίας καί ἀλλοιώνει τό Ὀρθόδοξο ἦθος τῶν πιστῶν, διότι ἀποτελεῖ καθολική ἄρνηση τοῦ Εὐαγγελίου, ἀφοῦ ὁδηγεῖ σέ ἄρνηση τοῦ μοναδικοῦ Σωτήρα καί Λυτρωτή Ἰησοῦ Χριστοῦ. Βέβαια, θέλω νά πιστεύω, ὅτι κανένας ἀπό τούς Ὀρθοδόξους ποιμένες δέ συμμερίζεται τή «θεωρία τῶν κλάδων» καί γενικότερα τή διδασκαλία τῆς νέας ἐποχῆς, ἀκόμα καί ἄν κάποιες διατυπώσεις τοῦ λόγου ἐπιτρέπουν καί ἄλλες ἀναγνώσεις (πχ. περί τῶν δύο πνευμόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ!).

Ὅμως ὑπάρχει σοβαρό πρόβλημα ὅταν οἱ Ὀρθόδοξοι Ποιμένες, καί μάλιστα οἱ τά πρῶτα φέροντες, δίνουν τήν ἐντύπωση στόν ἁπλό λαό ὅτι δέν πρέπει νά προτάσσεται ἡ ἀλήθεια τῆς πίστεως, ὅτι **δέν ἔχει καί πολλή σημασία τό δόγμα, ἀρκεῖ νά εἴμαστε «ἀγαπημένοι». Ἀλίμονο ὅταν τίθεται σέ ἀντιδιαστολή ἡ ἀκρίβεια**

τῆς πίστεως καί ἡ ἀγάπη!

Αὐτό βέβαια δέ λέγεται πλέον ρητῶς (εὐτυχῶς δέν ἐπαναλήφθηκαν οἱ ἀτυχεῖς (;) φράσεις τοῦ Ἀθηναγόρα), ἀλλά ὁ πιστός λαός, πού δυστυχῶς δέν γνωρίζει πολλά γιά τήν πίστη του, ὅταν βλέπει τούς ἡγέτες τῶν αἱρέσεων νά παρίστανται καί νά συμμετέχουν ἐνεργά στήν Ὀρθόδοξη λατρεία καί τούς Ὀρθοδόξους Ἐπισκόπους νά συμπροσεύχονται συχνά-πυκνά μέ τούς αἱρετικούς ἐνδεδυμένοι ἄμφια (ὁ λαός καί τό μανδύα τό θεωρεῖ λειτουργικό ἔνδυμα), **τό μήνυμα πού παίρνει εἶναι ὅτι δέν ἔχει σημασία τί πιστεύουμε, δέν ἔχουν σημασία οἱ διαφορές στήν πίστη, ἀφοῦ ὅλοι τό ἴδιο εἴμαστε καί ὅλοι μποροῦμε ἀπό κοινοῦ νά στεκόμαστε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ συμπροσευχόμενοι**. Εἶναι προφανής ἡ ζημιά πού γίνεται, καί μετά ἄς κάνουμε ὅσα κηρύγματα θέλουμε γιά τή μοναδικότητα τῆς Ὀρθοδοξίας καί τήν ἀξία τῆς ἀληθοῦς πίστεως κοκ. Ἡ συνείδηση τοῦ λαοῦ μας ἔχει ἤδη ἀλλοιωθεῖ! Καί ἔτσι φτάσαμε – γιά νά χρησιμοποιήσω περιστατικό ἀπό τήν πόλη μου – θεολόγος καθηγητής, αὐτοπροβαλλόμενος ὡς ὑπέρμαχος τοῦ διεκκλησιαστικοῦ διαλόγου, νά μή βλέπει τό παραμικρό ἐκκλησιολογικό πρόβλημα ἄν κάποιοι Ὀρθόδοξοι συστηματικά, κάθε Κυριακή, ἐκκλησιάζονται καί ψάλλουν στο Ρωμαιοκαθολικό Ναό τῶν Πατρῶν! Αὐτό δέν εἶναι σχετικοποίηση τῆς πίστεως, πλήρης ἄμβλυνση τοῦ ὀρθοδόξου αἰσθητηρίου, πλήρης καταστροφή τῶν ἐκκλησιολογικῶν ἀντανακλαστικῶν; Πραγματικά ἡ κορύφωση τῆς τραγικότητας καί τῆς σύγχυσης – καί μάλιστα στό λόγο θεολόγου! Γιά τό κατάντημα αὐτό δέν ἔχουν εὐθύνη οἱ τά πρῶτα φέροντες τῆς Ἐκκλησίας μας καί συμπροσευχόμενοι μέ τούς ἑτεροδόξους εὐκαίρως-ἀκαίρως;

Ἐκτός ἄν ὅλες αὐτές οἱ συμπροσευχές γίνονται ἐπίτηδες γιά νά προκαλέσουν καί κυρίως νά διαμορφώσουν ἕνα τέτοιο ἦθος στούς πιστούς μας, ὥστε νά ἐξαλειφθεῖ κάθε ἀντίσταση στά σχέδια κάποιων! Μήπως, δηλαδή, κάποιοι γιά τό μόνο πού ἐνδιαφέρονται εἶναι νά πραγματοποιηθεῖ πάσῃ θυσίᾳ μία, ὁποιασδήποτε μορφῆς, «ἕνωση τῶν Ἐκκλησιῶν». Καί ὡς μοναδικό δρόμο ἐπέλεξαν τή θεωρία-μεθόδευση πού, κατά τόν Μητροπολίτη Τυρολόης (τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου) κ. Παντελεήμονα, «διετυπώθη ὑπό τινῶν Ρωμαιοκαθολικῶν συνέδρων» στή Β΄ Βατικανή Σύνοδο ὅτι “ἡ ἕνωσις θά ἐπιτευχθεῖ σταδιακῶς καί οὐχί διά διαπραγματεύσεων ἐκκλησιαστικο-θεολογικῶν σέ τρία στάδια : α) φιλία καί ψυχολογική προπαρασκευή (σημ. συντ: ἔχει ἤδη συντελεσθεῖ), β) μερική μυστηριακή κοινωνία (σημ. συντ: συντελεῖται διά τῶν συμπροσευχῶν) καί γ) πλήρης μυστηριακή κοινωνία”»[20]. Μήπως ἐκεῖ συστηματικά ὁδηγεῖ ἡ περιφρόνηση τῆς κανονικῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας μας καί ἁπλῶς δέν ὁμολογεῖται ;

---

[1] Ὁλόκληρο τό ἄρθρο στή διαδικτυακή τοποθεσία : www.alopsis.gr/alopsis/feidas.pdf

[2] Ἰω. Σταματάκου, Λεξικόν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης (Ἀθῆναι 1972), σ. 950.

[3] G.W.H. Lampe, A Patristic Greek Lexicon, (Ὀξφόρδη 1961), σ.σ. 1290, 1325-1326.

[4] Πράξ. 26, 29. Ρώμ. 9, 3. 2 Κορινθ. 13, 7, 9. Ἰακ. 5, 16. 3 Ἰωάν. 2.

[5] PG 140, 620^{A}.

[6] Σ. Μπιλάλη, Ὀρθοδοξία καί Παπισμός, (Ἀθῆναι 1969), τ. Β΄ σ. 367.

[7] Ἰ. Καρμίρη, Τά Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν Ἀθήναις 1953, σ.σ. 905-925.

[8] Ἰ. Πόποβιτς, «Ὀρθοδοξία καί "Οἰκουμενισμός". Μία Ὀρθόδοξος γνωμάτευσις καί μαρτυρία», στό Κοινωνία, 18,2 (1975), σ. 98.

[9] «Ἐγκύκλιος πρός τούς Προκαθημένους τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν» (31 Ἰανουαρίου 1952), στό : Καρμίρη, Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα, σ.σ. 962-963.

[10] Β. Ἀρχοντώνη, Περί τήν κωδικοποίησιν τῶν Ἱ. Κανόνων καί τῶν κανονικῶν διατάξεων ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησία, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 73.

[11] Ὀρθόδοξος Τύπος, φ. 1334/24.9.99.

[12] Ἀναλυτικότερα βλ. Ἀν. Γκοτσοπούλου, «οὐ δεῖ αἱρετικοῖς ἤ σχισματικοῖς συνεύχεσθαι», Πάτρα 2008, σ. 56-114, ὅπου καί σχετική βιβλιογραφία.

[13] Γιά νά θυμηθοῦμε ὁλοκλήρους τούς ὕμνους: «**Κωνσταντίνου ἡ πόλις, Πρωτοκλήτου λυχνία τε ἄγει ἑορτήν λαμπροφόρον δεχομένη τόν Πρόεδρον, Ρωμαίων Ἐκκλησίας τῆς σεπτῆς, καθέδρας Κορυφαίου μαθητοῦ, φιλαδέλφῳ διαθέσει τε ἐκ ψυχῆς, εὐξώμεθα γηθοσύνως : Μεῖνον, Παράκλητε, ἐν ἡμῖν, ἄγων ἡμᾶς πρός σήν ἀλήθειαν, ἵν' ὁμοφώνως στόματι ἑνί, καρδίᾳ Σέ δοξάζωμεν**» καί «**Ναῦς, ἡ πάντιμος Ὀρθοδοξίας ἀγλαΐζεται νῦν δεχομένη, ἐκ Δυσμῶν σεπτόν Ποιμένα καί Πρόεδρον καλλιεροῦσα δ' εὐσήμως εὐφραίνεται ἐν εὐσεβείᾳ Χριστόν ἱκετεύουσα: Τῇ δυνάμει σου τόν κόσμον σου περιφρούρησον ἐν' ὁμονοίᾳ συντηρῶν ὡς ὑπεράγαθος**» καί τήν δέηση: «**Ἔτι δεόμεθα ὑπέρ τοῦ Ἁγιωτάτου Ἐπισκόπου καί Πάπα Ρώμης Βενεδίκτου καί τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί Πατριάρχου ἡμῶν Βαρθολομαίου καί ὑπέρ τοῦ κατευθυνθῆναι τά διαβήματα αὐτῶν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν**»!

[14] Π. Σημάτη, Εἶναι αἵρεση ὁ Παπισμός; Τί λένε οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι καί οἱ Ἅγ. Πατέρες, σ.σ. 23-56.

[15] Ἀνωνύμου, Ὁ πειρασμός τῆς Ρώμης, ἔκδ. Ι.Μ.Κουτλουμουσίου, σ.σ. 85-115.

[16] Καρμίρη, Δογματικά καί Συμβολικά Μνημεῖα, σ.σ. 932-946.

[17] Θ. Ζήση, «Γιά τή συμπροσευχή Πατριάρχου καί Πάπα ποιά σύνοδος θά ἐπιβάλει τήν κανονικότητα;», Θεοδρομία, 6,2 (2004), σ.σ. 174-175.

[18] Ἱερᾶς Ἐκτάκτου Διπλῆς Συνάξεως τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἄθω, «Περί τοῦ Διαλόγου Ὀρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν», Κοινωνία, 23,2 (1980), σ.σ. 126-127.

[19] Στυλιανοῦ, Ἀρχιεπισκόπου Αὐστραλίας, «Ὁ μεταξύ Ὀρθοδόξων καί Ρωμαιοκαθολικῶν Θεολογικός Διάλογος, Προβλήματα καί προοπτικές», Ἐπιστημονική Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 29 (1986-1989), σ.σ. 22-24.

[20] Π. Ροδόπουλος, Μητρ. Τυρολόης καί Σερεντίου, στό Π. Σημάτη, Ἡ Πατερική στάση στούς θεολογικούς διαλόγους καί ὁ Οἰκ. Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, Τρίκαλα-Ἀθήνα 2008, σ. 51.